

SUOMEN PANKIN OULUN TOIMITALO

RAKENNUKSEN OMINAISPIIRTEIDEN SELVITYS

Oulussa 2023, päiv. 2025
Arkkitetoimisto Laatio Oy

Suomen Pankin Oulun konttori

RAKENNUKSEN OMINAISPIIRTEIDEN SELVITYS

Tilaaaja:
KTC Invest Oy

Tekijä:
Arkkitehtitoimisto Laatio Oy

Puusepänkatu 6
90130 Oulu
010 2309 300
Hanna Kangas

Selvityksen laatimisajankohta: 9/2022–6/2023, päivitetty 6/2025
Työn luovutus: 5.6.2025

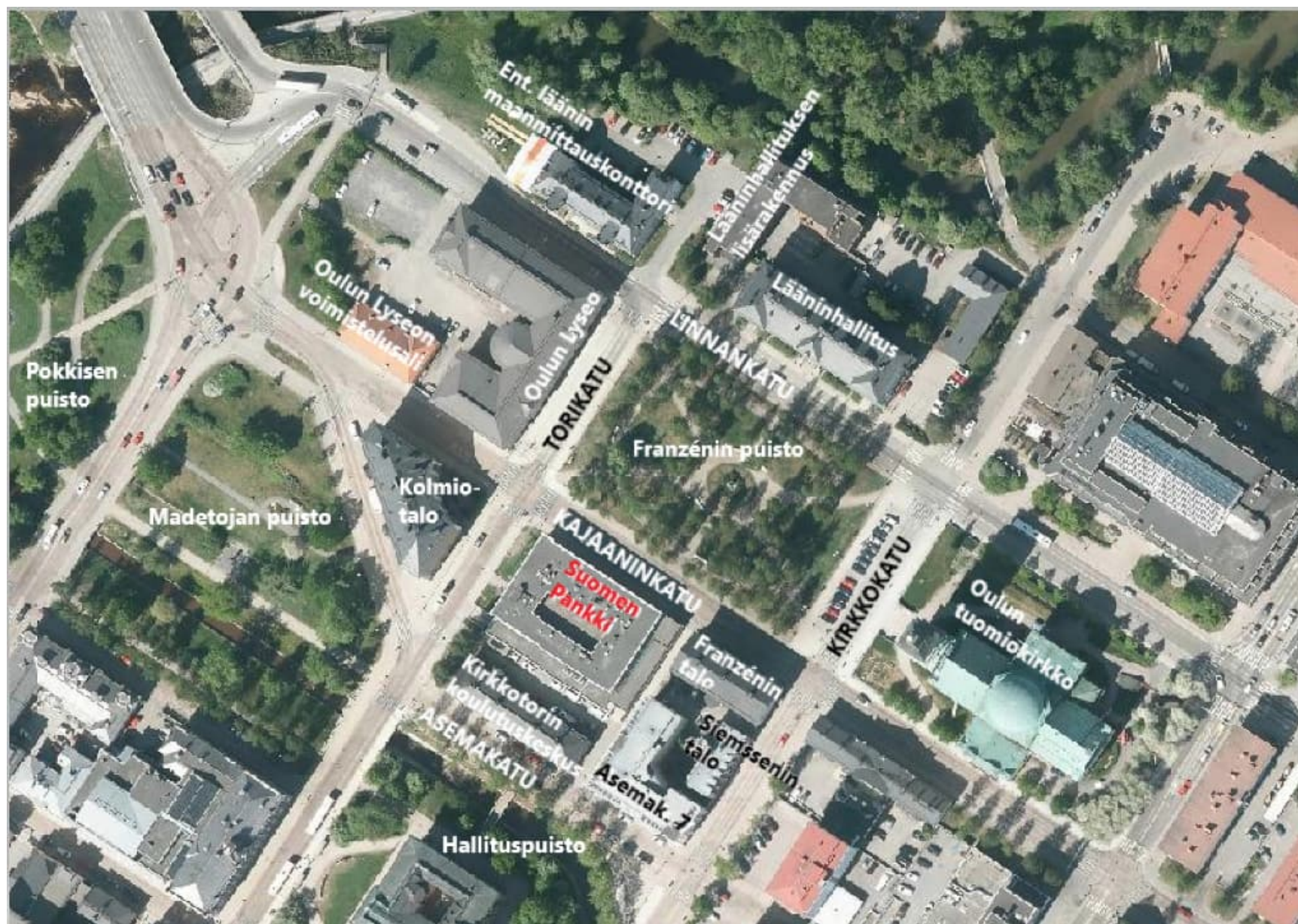
Etukannen kuva: Suomen Pankin rakennus Kajaaninkadun ja Torikadun risteyksen suunnalta tarkasteltuna.

SISÄLLYSLUETTELO

1. PERUSTIETOLOMAKE	3
2. JOHDANTO.....	5
3. TAUSTATietoA	6
3.1 Suomen Pankin historiaa.....	6
3.2 Suomen Pankin Oulun konttorin arkkitehti.....	8
3.3 Rakennusajankohdan rakentamisen ominaispiirteitä.....	10
4. RAKENNUSPAIKAN HISTORIA.....	12
4.1 Oulun kaavoitushistoria	14
4.2 Korttelin 14 rakentuminen ja Suomen Pankin tontin 1 vaiheet.....	18
4.3 Voimassa olevat kaavat.....	20
5.SUOMEN PANKIN RAKENNUS	22
5.1 Suunnitteluhistoria	22
5.2 Toteutus.....	35
5.3 Arkkitehtoniset ominaispiirteet	37
5.5 Muutoshistoria.....	54
5.5 Suomen Pankin kaupunkikuvalliset lähtökohdat	62
6. SÄILYNEISYYS	64
7. YHTEENVETO.....	65
8. LÄHDELUETTELO	66

1. PERUSTIETOLOMAKE

Selvityskohde	Suomen Pankin toimitalo, Oulu
Sijainti	Kajaaninkatu 8, Oulu
Arkkitehtisuunnittelu	Arkkitehtitoimisto Aarne Ehojoki Oy
Sisustussuunnittelu	Arkkitehtitoimisto Aarne Ehojoki Oy
Rakennesuunnittelija	Insinööritoimisto Veikko Malmi Ky
Muut suunnittelijat	Lämpöinsinööritoimisto Toijala & Äyräväinen (LVI), Insinööritoimisto Risto Mäenpää (sähkö)
Rakennuttaja	Suomen Pankki
Suunnitteluajankohta	1968-> (rakennuslupasuunnitelmien päiväys 8.10.1971)
Rakennuksen käyttöönoton ajankohta	1973
Alkuperäinen käyttötarkoitus	liike- ja asuinrakennus
Nykyinen käyttötarkoitus	liike- ja asuinrakennus
Omistus	KTC-Invest Oy (vuodesta 2021)
Kaavatilanne	- voimassa oleva asemakaava vahvistettu 3.7.1969, kaavatunnus 564–501 - voimassa oleva Uuden Oulun yleiskaava saanut lainvoiman 23.5.2019 - voimassa oleva Pohjois-Pohjanmaan kokonaismaakuntakaava saanut lainvoiman tammikuussa 2022
MRKY- ja RKY-merkinnät	- valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (RKY 2009): Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto, tunnus rky 17. Käsittää Oulun tuomiokirkon ja sen edustalla olevan Franzénin puiston sekä sitä reunustavat rakennukset. - Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 Oulu (MRKY2015) Suomen Pankin rakennus arvioitu seuraavasti: rakennushistorialliset, säilyneisyys- sekä taiteelliset ja visuaaliset arvot.
Kohteen laajuus	pinta-ala pääpiirustuksissa 1950 kem ² ja tilavuus 17 000 m ³ , tarkistusmittauksissa alat 2119 m ² + kellari 1691 m ²
Kohteen rakennusoikeus	2000
Keskeiset korjaukset	peruskorjaus vuosina 1990-91 (vaihe 1) ja 1992-93 (vaihe 2)
Suojelutilanne	ei suojelumerkintöjä
Inventointistatus	- Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015: Suomen pankki MRKY 2015: R,S,T. Arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas (ks. RKY-merkinnät) - Oulun moderni ruutukaavakeskus, modernin rakennuskannan inventointi 2016: valtakunnallisesti arvokas rakennus (kohde 80) Arvot: rakennustaiteellinen merkitys, kaupunkikuvallinen merkitys, alkuperäisyys, autenttisuus, kerroksisuus

Ilmakuva vuodelta 2018, johon merkitty Suomen Pankin rakennus (punaisella) sekä ympäröivät rakennukset, kadut ja puistot. (Oulun kaupunki, karttapalvelu)

Suomen Pankin rakennus Kajaaninkadulta ja tuomikirkon suunnalta tarkasteltuna.

2. JOHDANTO

Tämä rakennuksen ominaispiirteiden selvitys käsittelee Oulun kaupungin I kaupunginosan, Pokkisen, korttelin numero 1 tontilla numero 1 sijaitsevaa Suomen Pankin Oulun konttorin rakennusta. Se on vuonna 1973 valmistunut kaksikerroksinen toimitila- ja asuinrakennus, jonka katutasen kerrokseen sijoittui alun perin pankin konttori- ja asiakastilat, kellarikerrokseen pankkiholvit ja toiseen kerrokseen henkilökunnan käyttöön tarkoitettut asuinhuoneistot. Suomen Pankki luopui maakunnissa sijaitsevista toimipisteistään vähitellen 1990-luvulta lähtien ja Oulun konttori oli näistä viimeinen. Pankkitoiminta kiinteistössä loppui vuonna 2019 ja se myytiin uudelle omistajalle, KTC Invest Oy:lle, vuonna 2021.

Omistajanvaihdoksen jälkeen Suomen Pankin tiloissa on järjestetty erilaisia kulttuuritapahtumia, kuten taidenäyttelyitä ja konsertteja. Kiinteistön-omistajan tavoitteena on kehittää rakennuksen maantaso- ja kellarikerrokseen pysyvät tilat monipuolisille kulttuuritapahtumille ja –

toiminnoille. Ylemmän asuinikerroksen osalla suunnitelmissa on asuinhuoneistojen kunnostus sekä asuinkerroksalan laajennus lisärakentamalla ylöspäin. Rakennushistoriaselvitys on laadittu kiinteistön nykyisen omistajan KTC-Invest Oy:n toimeksiannosta rakennukseen suunniteltuja tulevia korjaus- ja lisärakentamistoimia sekä tontille haettavaa kaavamuutosta varten.

Selvityksessä käsitellään lyhyesti Oulun kaavoitushistoriaa keskittyen rakennuspaikan ja sen lähiympäristön vaiheisiin. Selvityksessä paneudutaan myös selvityksen kohteena olevan Suomen Pankin ominaispiirteiden kuvaukseen, rakentamishistoriaan, muutos- ja korjausvaiheisiin sekä rakennuksen suhteeseen ympäröivään kaupunkitilaan kaupunkikuvallisen nykytilatarkastelun muodossa.

3. TAUSTATIETOA

3.1 Suomen Pankin historiaa

Suomen Pankin perustamisvuotena pidetään vuotta 1811, jolloin Venäjän keisari Aleksanteri I vahvisti Waihetus-, Laina- ja Depositioni-Contorin perustamisen uudelle Suomen suurruhtinaskunnalle. Sen päätehtävänä oli harjoittaa luotonantoa ja laskea liikkeelle pieniarvoisia seteleitä helpottamaan metallisen vaihtorahan puutetta Suomessa. Venäjä oli valloittanut Suomen muutamaa vuotta aiemmin Ruotsin ja Venäjän välisessä sodassa, jonka myötä Suomi

sai oman autonomisen keskushallinnon ja tämän osana laina- ja vaihtokonttorin. Tärkeä tavoite tällä olikin Suomen liittäminen osaksi Venäjän rahajärjestelmää ja samalla taloudellisen riippuvuuden poistaminen vanhaa emämaa Ruotsia kohtaan.¹

Suomen Pankin toiminta aloitettiin pienimuotoisena Turussa, jossa sille löytyi tilat pankin johtokunnan jäsenen Gustav Gadolinin keskustassa sijaitsevan puutalon yläkerran kolmesta vuokrattavasta huoneesta.² Uuden pääkaupungin vakiinnutettua asemansa, Suomen Pankin toiminta siirtyi senaatin muuton yhteydessä, ja usean muun valtion viraston, kanssa vuonna 1819 Helsinkiin.³ Seuraavina vuosikymmeninä sen toiminta kehittyi varsin

vaatimattoman ja pienimuotoisen alun jälkeen kohti todellisen keskuspankin toimintaa Suomen saadessa oman kansallisen rahayksikön ja sen liitettävä kultakantaan. Keskuspankkiin viittaavaa nimitystä Suomen Pankki, ryhdyttiin käyttämään 1850-luvulta lähtien liikepankkien aloittaessa toimintansa Suomessa.

Suomen pankin tehtävien lisääntyessä ja valtion maksuliikenteen helpottamiseksi, ensimmäiset haarakonttorit perustettiin vuonna 1840 Turkuun ja Vaasaan. Pian tämän jälkeen vuonna 1842 konttorit perustettiin myös Ouluun ja Viipuriin. Seuraavina vuosikymmeninä haarakonttoreita perustettiin eri puolille Suomea siten, että niiden lukumäärä oli lopulta vuonna 1901 13 kappaletta.⁴ Haarakonttorit jakaantuivat toimintansa puolesta kahteen kokoluokkaan, joista suuriin konttoreihin laskettiin kuuluvan Viipurin, Turun, Oulun, Vaasan, Tampereen ja Porin konttorit. Yhteistä näille kaupungeille oli sijainti suurten teollisuusyritysten tuntumassa sekä sataman tai rautatien solmukohdan läheisyys.⁵

Oulussa Suomen Pankin tilat sijaitsivat vuodesta 1877 lähtien Torikadulla sijaitsevassa vanhassa kiinteistössä uusien tämän rakennushistoriaselvityksen kohteena olevien Kajaaninkadun tilojen valmistumiseen saakka vuonna 1973.

Haarakonttoriverkosto säilyi lähes muuttumattomana 1900-luvun loppupuolella asti. Pankkitoimintojen tekninen kehittyminen ja erityisesti uuden tietotekniikan käyttöönotto mullistivat kuitenkin keskuspankin toimintoja ja 1990-luvun alkuvuosina haarakonttoriverkostoa ryhdyttiinkin radikaalisti karsimaan. Tämän syiksi todettiin erityisesti rahahuoltotehtävien määrän supistuminen setelien käsittelyn koneellistuttua sekä elektronisen maksuvälityksen yleistymisen aiheuttama rahamäärien kasvun hidastuminen ja tämän myötä toimintojen keskittäminen Helsinkiin.⁶ Syksyllä 1991

¹ Kuusterä, Tarkka, SP I, s. 10

² *ibid.*, s. 11

³ *ibid.*, s.136

⁴ *ibid.*, s.395

⁵ *ibid.*, s.577

⁶ Kuusterä, Tarkka, SP II, s.730-731

pankkivaltuuston kokouksessa tehtiin päätös ensimmäisen kahdeksan haarakonttorin sulkemista. Koska Suomen rahahuoltojärjestelmä oli alun perin organisoitu hajautetun järjestelmän pohjalta, jäivät haarakonttorit Oulussa, Kuopiossa, Turussa ja Tampereella vielä toistaiseksi toimintaan, sekä historiallisten syiden että rahahuollon turvallisuuden takaamisen vuoksi.⁷ Näistä Turun konttori lopetettiin vuonna 2007, Kuopion ja Tampereen

konttorit 2012 ja viimeisenä Oulun konttori vuonna 2019.⁸ Haarakonttori-toimipisteistä luopumisen jälkeen Suomen Pankin maakunnissa omistamat kiinteistöt on myyty vähitellen uusille omistajille.

Suomen Pankin tilat sijaitsivat vuoteen 1973 asti Torikadun ja Hallituskadun kulmassa sijaitsevassa kiinteistössä. Nykyään rakennuksessa toimii Oulun kaupungin neuvonta- ja palvelupiste Oulu10.

⁷ *ibid.*, s.736

⁸ [www.wikipedia.org/Suomen Pankki](http://www.wikipedia.org/Suomen_Pankki)

Arkkitehti-lehdessä vuonna 1960 julkaistu kuvapari Ehojoen Turkuun suunnittelemissa As.oy Sepänsirkasta ja Vuodenkulmasta, jotka edustavat tyypillistä 60-luvun arkkitehtuuria. Ehojoen pitkän uran aikana toteutetut lukuisat suunnittelukohteet ovat olleet tyylillisesti aina kunkin aikakauden tunnusomaisten tyylipiirteiden mukaisia.

3.2 Suomen Pankin Oulun konttorin arkkitehti

Vuonna 1973 valmistuneen Suomen Pankin Oulun konttorin suunnittelijaksi valittiin turkulainen arkkitehti Aarne Ehojoki. Hän oli toiminut suunnittelijana Suomen Pankin kohteissa jo aiemmin Rovaniemellä vuonna 1959 valmistuneessa toimitalossa, jonka suunnittelutyön hän sai arkkitehtikilpailuvoiton kautta sekä tämän jälkeen Mikkeliissä vuonna 1966 valmistuneen haarakonttorin suunnittelijana. Nämä aiemmat tehdyt suunnittelutyöt johtivat luultavammin valintaan myös Oulussa. Ehojoki toimi myöhemminkin arkkitehtina Suomen Pankin suunnittelutehtävissä. Hän suunnitteli Vantaalle Suomen Pankin setelipainon toimitilat, jotka käsittivät vuosien 1974-81 välillä valmistuneen usean rakennuksen kokonaisuuden. Uudisrakennusten lisäksi Ehojoki suunnitteli saneerauksia useaan Suomen Pankin haarakonttoriin vuosien 1958 ja 1980 välillä.⁹

Huugo Aarne Eliel Ehojoki syntyi Haapavedellä vuonna 1913. Hän opiskeli arkkitehdiksi Helsingin teknisessä korkeakoulussa ja työskenteli opiskeluaikanaan useita vuosia arkkitehti Aarne Ervin toimistossa. Hän valmistui arkkitehdiksi vuonna 1947 ja pian tämän jälkeen otti vastaan apulaiskaupunginarkkitehdin viran Turun kaupungin rakennusosastolla, jossa hän työskenteli vuoteen 1954 saakka. Tämän jälkeen hän perusti oman toimiston, jossa työskenteli aluksi yhdessä arkkitehti Veijo Kahran kanssa, mutta jo vuodesta 1956 lähtien yksin omalla nimellään.¹⁰ 1960- ja 70-lukujen vaihteessa yhtiö työllisti noin 25 arkkitehtia ollen Turun suurin arkkitehtitoimisto.¹¹

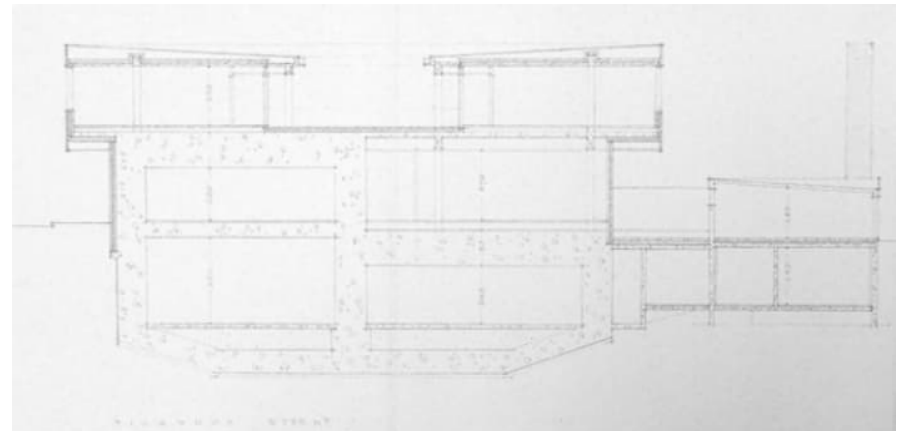
⁹ Puurunen, s.18

¹⁰ HS, Muistot 4.5.2011

¹¹ Puurunen, s. 18

Ehojoki oli arkkitehtina monipuolinen suunnittelija. Hänen pitkän uransa aikana suunnittelema laaja tuotanto käsittää useita niin julkisia rakennuksia, liike- ja teollisuusrakennuksia kuin asuinalueitakin. Hänen merkittävimpiä töitään olivat muun muassa jo aiemmin mainitut Suomen Pankin setelipainon rakennukset Vantaalla, Turun kauppakorkeakoulu (1958), Turun yliopiston rakennukset Fennicum (1969) ja Juslenia (1975) sekä Suomen Pankin toimitilat Oulussa ja Mikkeliissä. Oulussa myös Kansaneläkelaitoksen toimitalo on Ehojoen käsialaa. Asuinalueita Ehojoki suunnitteli erityisesti Turkuun, mutta myös Vantaalle ja Espooseen.¹²

Ehojoen pitkä ura heijastuu myös hänen suunnittelutöissään. 50-luvun asuinlähiöt mm. Otavanaukio Turussa, edustivat ajalleen tyypillistä arkkitehtuuria rapattuine julkisivuineen ja pienine parvekkeineen.¹³ 60- ja 70-luvuilla suunnittelutyöt muuttuivat vähäeleisimmiksi, materiaalien, rakenteiden korostuessa. Suomen Pankin Oulun ja Mikkelin konttorit ovat näistä hyviä esimerkkejä. Ehojoen töitä ei näiden runsaasta lukumäärästä huolimatta esitelty ajan arkkitehtuurijulkaisuissa, lukuun ottamatta Sepänsirkan ja Vuorenkulman asuinkerrostaloja Turussa, jotka olivat osa laajaa arava-rakentamista esiteltyttä Arkkitehti-lehden teemanumeroa vuonna 1960.¹⁴ Ehojoelle myönnettiin kuitenkin professorin arvonimi vuonna 1978. Hän menehtyi sairaskohtaukseen vuonna 1998.

Mikkelin Suomen Pankin toimitalo kuvattuna pian sen valmistumisen jälkeen sekä leikkauspiirustus vuodelta 1963. (Suomen Pankin Arkisto)

¹² HS, Muistot 4.5.2011

¹³ Turun lähiöiden suunnittelijat, s.14

¹⁴ ARK, 1960/10-11, s.165

Suomen Pankin pääjulkisivu Franzénin puistosta kuvattuna.

3.3 Rakennusajankohdan rakentamisen ominaispiirteitä

Suomi koki 1960-luvulla suuren rakennemuutoksen, joka sai alkunsa maatalouden koneellistumisesta. Maaseudulta vapautui lyhyessä ajassa runsaasti työvoimaa, joka siirtyi eteläisen Suomen asutuskeskuksiin. Tätä aikaa kuvastaakin massiivinen asuntotuotanto, jota tarvittiin maaseudun muuttoliikkeen myötä. Rakentamisen päätavoitteeksi tuli monin paikoin nopeus ja edullisuus, mikä johti teollisesti valmistettaviin julkisivuelementteihin ja arkkitehtonisen ilmeen yksinkertaistumiseen aiempiin vuosikymmeniin verrattuna. Arava-ohjeiden mukaan rakennuksissa ja niiden osissa oli pyrittävä ”mahdollisimman pitkälle vietyyn sarjatuotantoon”, eikä rakennuksissa tullut olla ”tarpeettomia ulokkeita tai mutkia”. Kohdekohtainen suunnittelu ja työmaalla toteutetut yksityiskohdat jäivätkin suunnittelutyössä entistä harvinaisemmiksi.¹⁵ Tämän myötä monet tänä aikana rakennetut kohteet, erityisesti asuinrakentamisen osalla, muistuttavatkin toisiaan.

1960-luvun arkkitehtuuri oli vähäeleistä, järkipäistä sekä materiaaleja ja rakenteita korostavaa. Tätä tyyliä kutsuttiin joko strukturalismiksi tai konstruktivismiksi, tarkoittaen sitä, että rakennuksen muoto johdettiin sen rakenteista. Tyylin syntyyn vaikuttivat rakennustekniikan kehitys, elementtirakentaminen sekä demokratiaan perustuva maailmankatsomus.¹⁶ 60-luvun arkkitehtuuria leimasi myös erilaisten mittajärjestelmien käyttö. Samaa moduulia eli mittayksikköä pyrittiin käyttämään läpi koko rakennuksen. Samalla elementtituotannon ohella monet yritykset pyrkivät kehittämään erilaisia esivalmisteisia sarjatuotantoa edistäviä järjestelmiä, mikä osaltaan pelkisti arkkitehtuurin muotokieltä.¹⁷

¹⁵ Neuvonen, s.142-143

¹⁶ Standertskjöld, s.18

¹⁷ ibid., s.22

70-luvulle tultaessa arkkitehtuurin ilmaisukeinoissa ei suuria muutoksia tapahtunut vaan edellisellä vuosikymmenellä omaksutut näkemykset mitta-järjestelmistä ja tämän kautta syntyvästä ilmaisusta säilyivät. 70-luvun alun energiakriisi vaikutti osaltaan myös siihen, että arkkitehtuurin muotokieli säilyi niukkana. 60-luvulla yleistynyt paljaiden betonipintojen käyttö aiheutti kuitenkin arvostelua. Sitä pidettiin liiankin tylynä ja julkisivuja alettiinkin elävöittämään eri tavoin muun muassa erilaisin keraamisin tai kivilaatoituksia tai niin sanotulla pesubetonilla, jossa betonipinnasta pestiin rouheinen kiviaines näkyviin.¹⁸

Yksi 60- ja 70-lukujen tunnusomainen piirre oli myös elintason nousu. Rakentamisessa tämä ilmeni myös julkisen rakentamisen lisääntymisenä. Yhdessä kiihkeän asuntorakentamisen kauden kanssa, tämä merkitsi muutosta myös olevalle kaupunkimiljöölle ja suuri määrä vanhaa rakennuskantaa purettiinkin uudisrakentamisen tieltä tuona aikana. Oulussa laajoja puutaloalueita purettiin muun muassa Heinäpäässä ja Tuirassa. Suuri uudisrakentamisen volyyymi ja tämän aikaansaama merkittävä muutos kaupunkikuvassa, herättikin jo 60-luvun huolen vanhan rakennusperinnön säilymisestä. Oulussa tämä johti jo vuonna 1962 kaupunginhallituksen asettamaan erityisen vanhojen rakennusten inventointitoimikunnan luetteloidaan vanhoja rakennuksia, joiden säilyttäminen katsottiin suotavaksi.

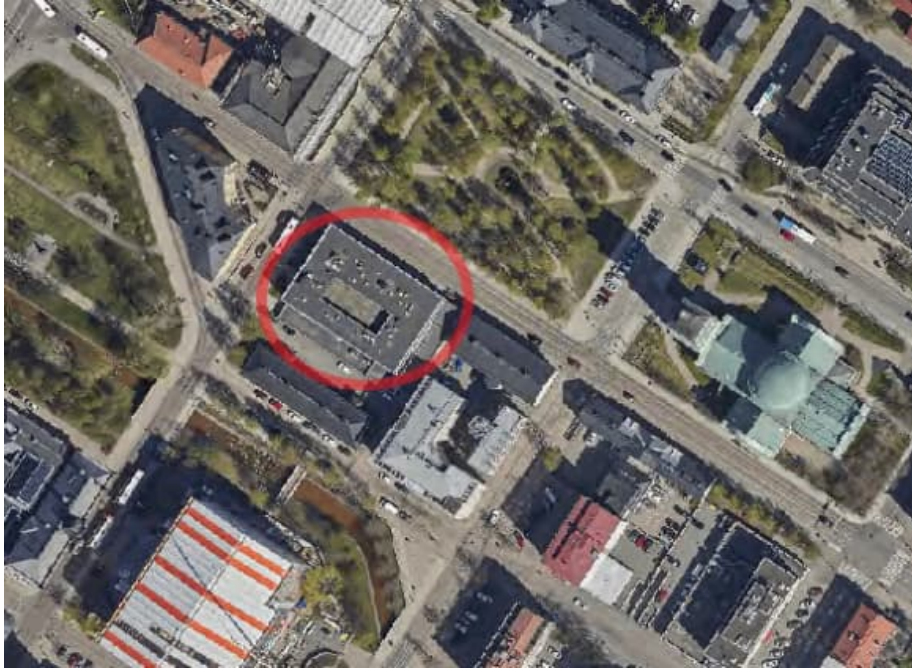
Muutama vuosi myöhemmin vuonna 1964 tuli voimaan laki kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten suojelusta ja Oulun kaupunginhallitus laajensi toimikunnan jäsenistöä kutsumalla mukaan uusiksi jäseniksi muun muassa arkkitehtuurin historian professori Esko Järventauksen.¹⁹ Keskustelua käytiin aktiivisesti koko vuosikymmenen ajan muun muassa Arkkitehti-lehden sivuilla. Vuoden 1972 numero 6 keskittyi Oulun alueen rakentamiseen esitellen alueen ajankohtaisia uudisrakennuskohteita, mutta ottaen samalla kriittisesti kantaa kaupungin keskusta-alueen muutoksiin,

erityisesti torinrannan alueella. Pääkirjoituksessa perään kuulutettiin keskusta-alueella menetettyä perinteitä kunnioittavaa, sympaattiseen mitta-kaavaan rakennettua kaupunkikokonaisuutta. Lehdessä uudisrakennuskohteiden ohella esiteltiin Oulun historiallisesti arvokkaita rakennuksia ja Pekka Kärjen kirjoituksessa ”Rakennetun ympäristön muutos” käsiteltiin kriittisesti keskustan vanhan rakennuskannan häviämistä ja asemakaavan pirstoutumista. Kirjoituksessa otettiin esille vielä säilyneitä rakennetun ympäristön niin sanottuja historiallisia fragmentteja, joiden säilyminen oli uhattuna. Näistä yhtenä mainittiin Franzénin puiston ympäristö, jonne rakenteilla oli Suomen Pankin ”graniittibunkkeri”.²⁰ Ajan aktiivinen keskustelu olikin varmasti osana siihen, että Oulussakin kaavamuutoksissa huomioitiin Muinaistieteellisen toimikunnan (myöh. Museovirasto) sekä vuonna 1962 perustetun Oulun kaupungin vanhojen rakennusten inventointitoimikunnan esityksiä keskusta-alueen kaavamuutoksissa.

¹⁸ *ibid.*, s.70

¹⁹ OH VI, s.57

²⁰ ARK 1972/3, s.28-30

Ilmakuvat vuosilta 2022 ja 1939 (Oulun kaupunki, Karttapalvelu)

4. RAKENNUSPAIKAN HISTORIA

Suomen Pankin rakennus sijaitsee Oulun kaupungin ydinkeskustan 1. kaupunginosan, Pokkisen, korttelin numero 14 pohjoiskulmalla, tontilla numero 1. Rakennus rajautuu luoteessa Torikatuun ja koillisessa Kajaaninkatuun. Pankkirakennuksen kaakkoissivulle Kajaaninkadun varteen korttelin länsinurkkaan sijoittuu Franzénin talo. Tämä kauppaneuvos Franzénin 1820-luvulla rakennuttama asuin- ja liikerakennus on kaksikerroksinen ja sen empiretyylin piirteet ovat nähtävissä puisessa toisen kerroksen osassa. Kivirakenteinen ensimmäinen kerros on oletettavasti ajalta ennen vuoden 1822 paloa. Suomen Pankin tonttia rajaa sen lounaissivulla yksikerroksinen korkealla kivijalalla oleva puurakennus, joka on toiminut paikalla ensin raatihuoneena ja sittemmin koulurakennuksena ja tunnetaan nykyisin Kirkkotorin koulutuskeskus nimellä. Se on siirretty nykyiselle paikalleen todennäköisesti 1860-luvulla Pateniemen laivavarvin alueelta ja edustaa tyyliltään empirevaikutteista uusrenessanssia. Korttelin muita rakennuksia ovat vuonna 1879 valmistunut kolmikerroksinen, kiviraken-

teinen ja muotokieleltään klassistisvaikutteinen Siemssenin talo korttelin Kirkkokadun puoleisella reunalla sekä korttelin eteläkulmalla Asemakadulla vuonna 1995 valmistunut Arkkitehtitoimisto Holma & Vuolteenahon Oy:n suunnittelema viisikerroksinen asuin- ja liikerakennus. Korttelin rakennuksista Franzénin talo ja Siemssenin talo on suojeltu asemakaavassa sr-1 merkinnällä ja Kirkkotorin päiväkeskus sr-20 merkinnällä.

Torikadun varrelle Suomen Pankin rakennusta vastapäätä sijoittuu K. BorGIN, J.S. Sirénin ja Hj. Åbergin suunnittelema, vuonna 1923 valmistunut kivirakenteinen nelikerroksinen asuinkerrostalo. Poikkeavan muotonsa vuoksi Kolmiotoloksi nimetty klassismia edustava rakennus sijoittuu Pokkitörmän rakennetun alueen kulmalle eteläpuolisen Madetojan puiston ja ruutukaavasta poikkeavan 1920-luvulla asemakaavaan lisätyn Oikokadun varteen. Tällä kohdin maasto laskee jyrkästi muodostaen Kolmiotolosta maamerkin etelän suunnasta aluetta lähestyttäessä. Kulmittain Suomen

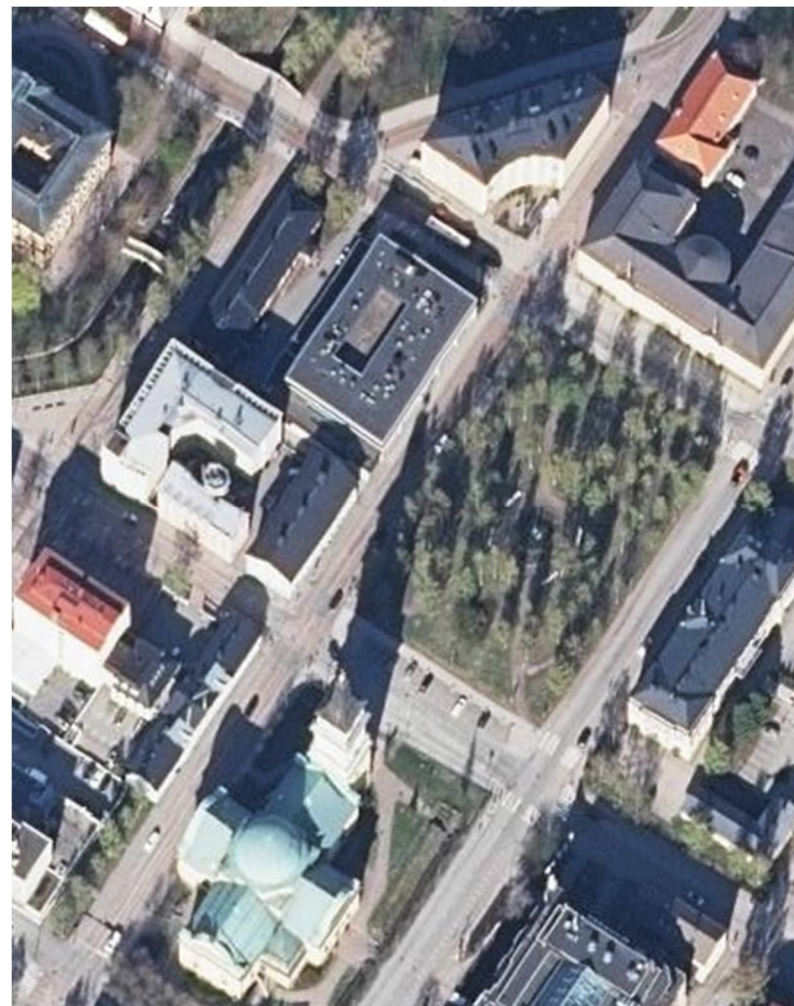
Pankin pohjoispuolella sijaitsee Oulun Lyseon kaksikerroksinen päärakennus, jonka vanhin Torikadun varrelle sijoittuva osa on C. L. Engelin suunnittelema ja valmistunut vuonna 1831. Koulurakennusta on jatkettu laajennusosilla vuosina 1874-75 arkkitehtien A.H. Dahlströmin ja Florentin Granholmin ja Linnankadun puolelle vuonna 1934 arkkitehti Y.J. Sadeniemen suunnitelmien mukaan. Tyyliään rakennus vaihtelee empirestä ja klassistiseen muutokieleen. Lyseon voimistelusalirakennus Kajaaninkadun varrella on valmistunut 1907 ja se on arkkitehti Theodor Granstedtin suunnittelema. Sekä voimistelusalii että päärakennus ovat asemakaavassa suojeltu sr-20 merkinnällä.

Korttelin pohjoispuolta Kajaaninkadun sivulla rajaa koivuja kasvava Franzénin puisto, joka on rakennettu vuonna 1885. Puiston keskellä sijaitsee Frans Mikael Franzénin muistomerkki, joka oli sijoitettu puiston paikalla sijainneelle aukiolle jo aiemmin vuonna 1881 ja jonka mukaan puisto on nimetty.²¹

Puiston muille sivuille sijoittuu useita historiallisesti merkittäviä rakennuksia, kuten kaakossa Kirkkokadun varrella Oulun tuomiokirkko (C.L. Engel 1832). Puiston vastakkaiselle koillisivulle sijoittuvat Oulun lääninhallituksen päärakennus (Isak Lindqvist ja Jac. Ahrenberg 1887) sekä Entinen läänin maanmittauskonttori (E.B. Lohrmann 1859, V.J. Sucksdorff 1909). Näiden väliin sijoittuu lääninhallituksen lisärakennus vuodelta 1952, jonka on suunnitellut A. Lahti.

Franzénin puisto sekä sitä ympäröiviä katuja rajaavat rakennukset muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joka kuvastaa Oulun roolia vanhana hallintokaupunkina. Puisto ja tätä reunustavien rakennusten kokonaisuus on merkitty Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointiluetteloon (RKY) merkinnällä "Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto".²²

²¹ Takala, s.9

Ote Maanmittauslaitoksen ylläpitämästä ortokuvakartasta vuodelta 2020 Franzénin puiston alueelta (Oulun kaupunki, Karttapalvelu)

²² www.rky.fi

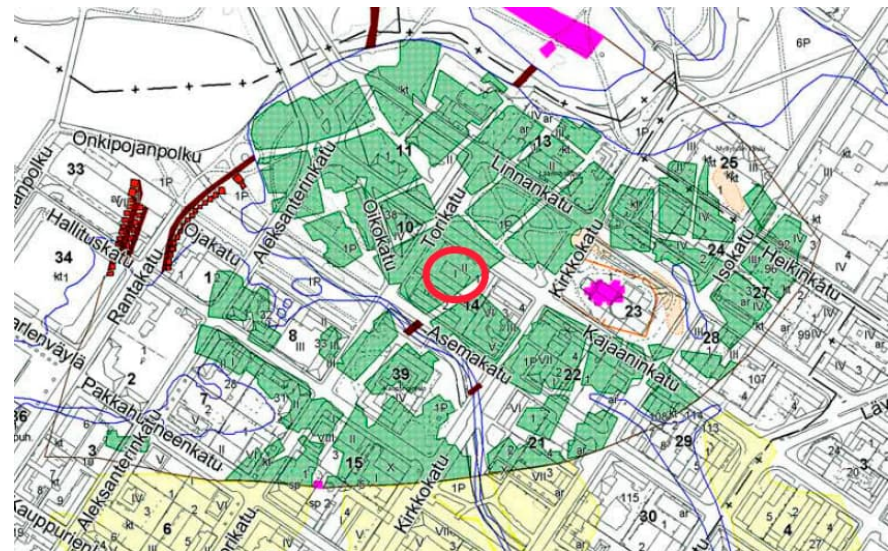
4.1 Oulun kaavoitushistoriaa

Oulun ensimmäinen kartoitus suoritettiin maanmittari Claes Claessonin toimesta vuonna 1649. Kyseisestä kartasta voi nähdä, että kaupungin ydinalue sijoittui Kaupunginojan itäpuoliselle niemelle rajoittuen jokisuistoon. Kirkko sijaitsi jo tuolloin nykyisellä paikallaan ja kaupungin pääväylä kulki loivasti kaartuen merenrannasta kirkon eteläpuolelta itäiselle tulliportille sijoittuen nykyisen Kajaaninkadun paikkeille. Suomen Pankin kortteli 14 sijoittuukin keskelle Oulun vanhinta rakennettua aluetta.²³ Claesson piirsi kaupungille uuden asemakaavan vuonna 1651. Renessanssi-ihanteen mukainen kaava muodostui koillis-lounaisakselille sijoittuvista neliömäisistä kortteleista ja säännöllisestä katuverkosta välittämässä juurikaan aiemmasta kaupunkirakenteesta tai topografiasta. Seuraavana vuonna kaupunkia kohdannut tulipalo mahdollisti kaavan mukaisen esityksen toteuttamisen. Uuden kaavan mukaisesti korttelit rakennettiin umpinaisiksi, asuinrakennukset sijoituivat katujen varsille ja talousrakennukset tonttien sisäosiin. Claessonin kaavan katsotaankin aloittaneen Oulun asemakaavoituksen historian ja antaneen muodon kaupungin nykyisellekin ydinkeskustalle.²⁴

Vuoden 1705 palot ja näitä seuranneet Iso- ja pikkuvihan aika koettelivat kaupunkia, mutta 1740-luvun lopulla talouden elpymisen myötä kaupungin rakentamista voitiin jälleen määrätietoisesti jatkaa. Vuonna 1763 maanmittari Mårten Hackzell sai määräyksen mitata ja kartoittaa Oulun rakennettu kaupunkialue. Tämä kartta on ensimmäinen topografisesti tarkka selvitys Oulun kaupungin korttelirakenteesta ja tonttijaosta. Kartan myötä asukkaat saivat myös katuosoitteet ja tonttikirjat yhtenäisen tonttinumeroinnin myötä. Kartassa kaupunki myös jaettiin ensimmäisen kerran kaupunginosiin. Näistä ensimmäinen osa käsitti kaupungin vanhimman ja

Ote Claes Claessonin laatimasta asemakaavasta vuodelta 1651, jossa on esitetty sekä oleva kaupunkirakenne että tästä merkittävästi poikkeava ehdotettu uusi ruutukaava.

Claes Claessonin 1651 laatiman asemakaavan pohjana ollut Oulun kartta asetettuna Oulun nykyisen kartan päälle. Suomen Pankin rakennuksen sija merkitty punaisella. (Oulun kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys 2007)

²³ Valkean kaupungin vaiheet, s.89

²⁴ Niskala, Kaarina; Okkonen, Ilpo. *Oulun Graadi 350 vuotta Oulun asemakaavoitusta*. Kirjapaino Kaleva, Oulu 2002, ss.20-23

arvokkaimman osan ulottuen Kaupunginojan pohjoispuolella nykyiselle Isokadulle asti sisältäen muun muassa kirkkokorttelin, kaupungin sydämen, jonka aukiota reunustavien pääkatujen varrella sijaitsivat varakkaiden porvareiden talot ja jonne myös nykyinen kortteli 14 sijoittui. Kartasta voi todeta, että Ouluun oli tuolloin muotoutunut jo melko säännöllinen ruutukaava ja muun muassa Kajaaninkatu oli asettunut nykyiseen sijaansa. Tori sijaitsi nykyisen Lyseon tontilla Torikadun ja Kajaaninkadun risteyksessä kulmittain vasten nykyistä Suomen Pankin tonttia, raatihuoneen sijoituksessa torin pohjoissivulle. Henrik Holmbomin vuonna 1738 laatimassa torialueen ja sen ympäristön piirroksessa Suomen pankin tontin rakennuskanta on merkitty asianajaja ja kauppias Henrik Heikelin omistukseen. 1700-luvun loppuun mennessä Oulu kehittyi Pohjanmaan merkittävimmäksi kauppakaupungiksi. Vuosisadan lopulla Oulussa oli noin 350 taloa, joista 26 oli kaksikerroksisia puutaloja ja kaksi kivitaloja. Tämä kaupunkirakenteen pohjaksi otettu klassismin ruutukaavaihanne, jossa kapeita katutiloja ympäröivät keskustassa korkeat rakennukset ja kaupunkirakennetta elävöittivät torit ja aukiot, rakennusten madaltuessa laitakaupunkia kohti säilyi hallitsevana aina 1820-luvulle saakka.²⁵

Oulun historian suurin palo tapahtui toukokuussa 1822. Tuli tuhosi kokonaan I, II ja III sekä puolet IV kaupunginosista. Perustuksia myöten tuhoutui 330 taloa, vain 65 rakennusta säästy palolta. Palon jälkeen perustettiin komitea kaupungin jälleenrakentamista varten. Sen tarkoituksena oli kaupungin täydellinen uudelleen kaavoitus korjaamaan kaupungin kaavassa olleet puutteet, kuten liikenneväylien riittämättömyys ja ahtausta, rakennustavan alkeellisuus sekä tonttijaon aiheuttama liiallinen väentiheys. Laadittavan suunnitelman tuli edistää paloturvallisuutta ja suojata kaupunkia mahdollisilta tulvilta.²⁶ Vuonna 1825 hyväksyttiin valtioneuvos Johan Albercht Ehrenströmin ja arkkitehti C. L. Engellin laatima uusi asemakaava. Tässä uudeksi katuleveydeksi ehdotettiin sen kasvattamista 12 ja 15

²⁵ Ibid. ss.32, 41

²⁶ Julku, Kyösti (toim.). *Valkean kaupungin vaiheet, Oulun historiaa*. Gummerus Oy, Jyväskylä 1987, s. 125

metriin. Kun samalla läänin rakennusjärjestys määräsi rakennusten kerrosmääräksi yhden, alkoi Ouluun muodostua empiren mukaista leveää ja matalaa katutilaa.²⁷

Ote Mårten Hackzellin laatimasta Oulun kartasta vuodelta 1763. Kirkkokortteli on merkitty karttaan kirjaimella A. Kajaaninkatu kulkee sen eteläpuolelta nykyisellä sijallaan päättyen tulliportille. (Oulun kaupunki)

Ote vuoden 1825 asemakaavasta, jossa Kirkkotorin (A) ympärille esitetty sijainnit kaupungin tärkeille rakennuksille. (Oulun kaupunki)

²⁷ Niskala, Kaarina; Okkonen, Ilpo. *Oulun Graadi 350 vuotta Oulun asemakaavoi-
tusta*. Kirjapaino Kaleva, Oulu 2002, s. 48

Suurpalon jälkeinen rakentaminen oli vilkkainta vuosien 1826-30 välillä. Tuolloin rakennettiin erityisesti ensimmäisessä ja kolmannessa kaupunginosassa, jonne sijoittui pääosa varakkaille kauppiaille, käsityöläisille ja virkamiehille osoitetuista tonteista. Huomattavasti hitaammin rakennustointa edistyi köyhemmissä toisessa, neljännessä, viidennessä sekä kuudennessa kaupunginosassa. Myös julkisten rakennusten osalla rakentamisen aloitus oli hidasta, vaikka näille oli jo kaavassa varattu omat tontit. Syitä tähän olivat paitsi vilkkaasta rakennustoiminnasta johtuva rakennuskustannusten huomattava kohoaminen, myös se, että julkisia rakennuksia varten tuli etukäteen esittää hyväksytyt piirustukset, yksityisten uudisrakennusten vaatiessa vain maistraatille tehtävän ennakoilmoituksen.²⁸ Erityisen hitaasti rakentaminen edistyi tuomiokirkon ympäristössä, josta uudessa kaavassa muodostettiin kaupungin monumentaalikeskus suurtoreineen. Ennen paloa kirkon läheisyydessä sijainnut aukio oli muodostettu Torikadun päätteeseen kutakuinkin nykyisen Lyseon päärakennuksen sijainnin kohdalle. Uudessa suunnitelmassa esitettiin rakennettavaksi uusi suurtori tuomiokirkon edustalla olevan korttelin paikalle ja tätä ympäröimään sijoitettiin kaupungin arvorakennukset.²⁹

Vuonna 1882 Oulu joutui jälleen laajan kaupunkipalon kohteeksi. Palo sai alkunsa nykyisen kortteli 20:n Kirkkokadun ja Pakkahuoneenkadun kulmassa olleesta apteekista ja se saatiin rajattua Kaupunginojan eteläpuoliselle alueelle. Näin muun muassa tuomiokirkon ympäristö säästyi tuhoilta. Palon jälkeen vahvistettiin uusi rakennusjärjestys ja jo vahvistettua asemakaava-aluetta laajennettiin. Tuomiokirkon edustalla olevan suurtorin muutos kaupunkipuistiksi oli saanut luvan kaupunginvaltuustossa jo aiemmin ja tämä vahvistettiin myös uudessa kaavassa.

²⁸ Julku, Kyösti (toim.). *Valkean kaupungin vaiheet. Oulun historiaa*. Gummerus Oy, Jyväskylä 1987, s. 126, Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia III*. Kirjapaino-osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1975, s. 54

Vuoden 1932 asemakaavalain mukaan kaavoitus tuli kaupunkien yksinoikeudeksi ja kaupungit saattoivat sallia keskusta-alueilla suuria rakennusoikeuksia, mikä edesauttoi omaleimaisen suomalaisen puukaupungin häviämistä. Lisäksi toisen maailman sodan aikana Oulun keskusta vaurioitui pahoin. Tätä seuraten Oulussa hyväksyttiin 1947 kaupungin keskeisten osien asemakaavamuuotos, jonka olivat laatineet arkkitehdit ja tunnetut kaupunkisuunnittelijat Otto-livari Meurmann ja Aarne Ervi. Kaavalla pyrittiin ratkaisemaan paitsi pommituksissa tuhoutuneiden kortteleiden ajanmukaistaminen sekä katuverkkoon kohdistuvat muutospaineet lisääntyneen liikenteen myötä kuin myös keskustan tonttien rakennusoikeuksien määritys, joiden pelättiin nousevan liian suuriksi. Kaavassa pyrittiin saamaan aikaan vihreä ja ilmava keskusta, jossa rakennukset muodostaisivat katujen varsille vaihtelevia kokonaisuuksia kerroskorkeuksien vaihdellessa kolmesta viiteen. Vanha monumentaalikeskus ympäristöineen oli muutettu vihreäksi puistoalueeksi ja muun muassa korttelia 14 etelässä rajaava Asemakadun osa oli poistettu ja vanhan rakennuskannan tilalle oli ehdotettu kortteliin väljästi sijoitettuja uudisrakennuksia. Kaavassa yleisesti ehdotettu kerrosluvut eivät kuitenkaan toteutuneet sillä jo 1950-luvun alussa kaupunki ryhtyi myymään korotettuja rakennusoikeuksia, minkä seurauksena keskustaan rakennettiin alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavasti korkeampia kuudesta kymmeneen kerroksen korkuisia rakennuksia.³⁰

²⁹ Niskala, s.50

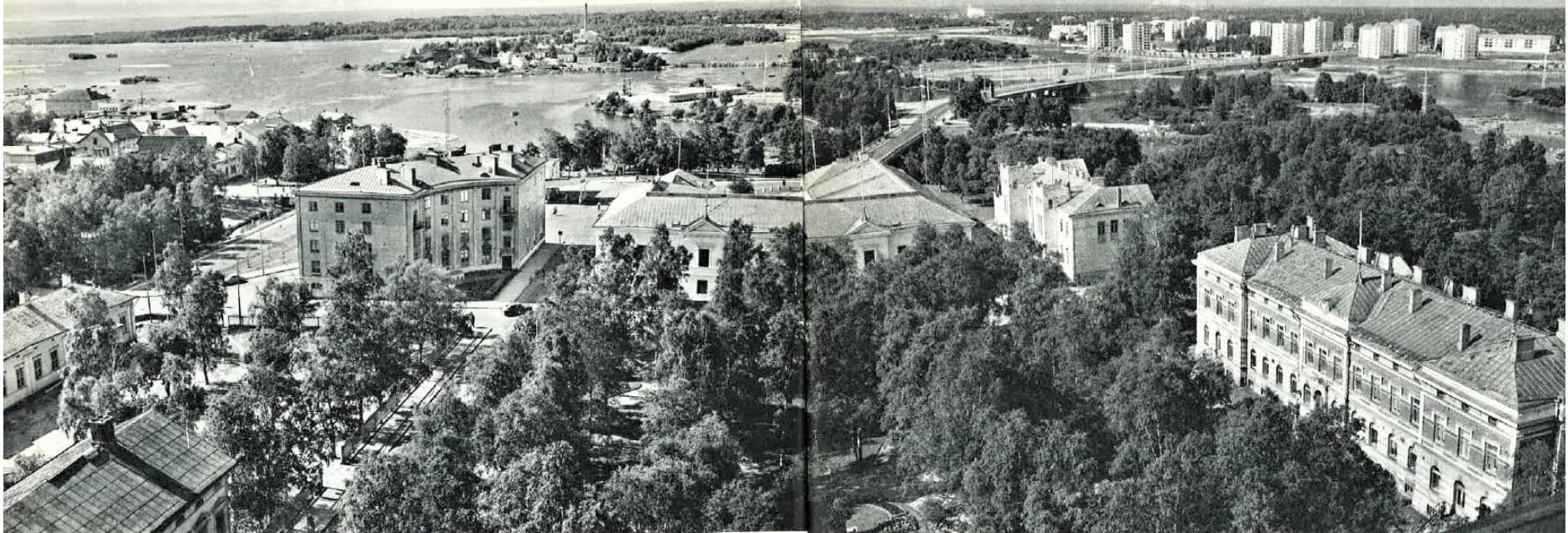
³⁰ Ibid. ss. 88-91

Ote vuoden 1908 asemakaavasta, joka laadittiin kaupungin rakennuskonttorin toimesta tekijöinä muun muassa kaupungininsinööri Alexander Brandt ja arkkitehti Viktor J. Sucksdorff. Kaava-asiantuntijaksi kutsuttiin arkkitehti Bertel Jung. Kaavassa Kirkkotori on muutettu puistoksi. (Oulun kaupunki)

Ote vuoden 1947 asemakaavan muutoksesta, jossa puistoalueet halkovat keskusta-alueita. Korttelin 14 vanha rakennuskanta on korvattu uudella ja korttelia rajaavat Tori- ja Asemakadun osat on osoitettu puistovyöhykkeiksi. (Oulun kaupunki)

Franzenin puisto tuomiokirkon tornista kuvattuna 1950-luvulla. Suomen Pankin tontti kuvan vasemmassa reunassa vielä rakentamattomana. (Uuno Laukka, Oulu koskien kaupunki 1956)

4.2 Korttelin 14 rakentuminen ja Suomen Pankin tontin 1 vaiheet

Korttelin 14 alue on sisältynyt Oulun asemakaavoihin ensimmäisestä vuoden 1651 asemakaavasta lähtien keskeisen sijaintinsa vuoksi. Vuoden 1822 suurpalon jälkeen laaditussa uudessa asemakaavassa alueelle esitettiin julkista rakentamista osana monumentaalikeskusta.

Ennen paloa kirkon läheisyydessä sijainnut aukio oli muodostettu Torikadun päätteeseen kutakuinkin nykyisen Lyseon päärakennuksen sijainnin kohdalle. Uudessa suunnitelmassa esitettiin rakennettavaksi uusi suurtori "La Grande Place" tuomiokirkon edustalle ja tätä ympäröimään sijoitettiin kaupungin arvorakennukset.³¹ Tämä kaava loikin perustan nykyiselle Oulun monumentaalikeskukselle. Rakentaminen varakkaassa ensimmäisessä kaupunginosassa käynnistyi nopeasti.

Kirkko rakennettiin uudelleen entiselle paikalleen C. L. Engelin suunnitelmien mukaan valmistuen vuonna 1832. Vastapäisen koulurakennuksen suunnitelmat teetettiin myös Engelillä ja tämän vanhin osa valmistui samoihin aikoihin vuonna 1831. Aukion koillis- ja lounaispuolen rakennusten sijat ja käyttötarkoitukset sen sijaan muuttuivat alkuperäisistä suunnitelmista. Aukion koillispuolelle suunniteltiin alun perin sijaa raatihuoneelle ja lounaispuolelle lääninhallitukselle ja kuvernöörin virka-asunnolle. Palon jälkeen rakennustoiminta oli kuitenkin vilkasta ja rakennuskustannukset korkea, minkä vuoksi useat julkiset rakennukset jäivät rakentamatta. Aukion eteläpuolella osoitettiin kirkon viereinen tontti yksityisomistuksen ja sille valmistuikin Franzénin talon vuonna 1831. Senaatti piti lääninhallitukselle varattua tontti liian pienenä ja yhtenä vaihtoehtona pohdittiin, viereisen uudehkon Franzénin talon ostamista ja liittämistä osaksi lääninhallituksen tulevia tiloja. Nämä neuvottelut kuitenkin keskeytyivät Krimin sodan alettua ja tontit niin puiston koillis- kuin lounaispuolella jäivät toistaiseksi

³¹ Niskala, s.50

rakentamatta. Sodan loputtua 1850-luvulla lääninhallituksen talokysymys nousi ajankohtaiseksi, mutta sille esitetty tontti Franzénin talon vieressä katsottiin olevan liian pieni. Kaupungin ja valtion välisen tontin vaihdon jälkeen lääninhallituksen sija siirtyi aukion pohjoispuolelle ja raatihuoneen sekä kuvernöörin virka-asunnon paikka eteläpuolelle. Koska virka-asuntoon katsottiin kuuluvan puutarha-alueita luontoisetuina, ei nyt esitetty rakennuspaikka enää tällekin sopinut.³² Tämän jälkeen raatihuoneen rakentamista uudelle tontille ryhdyttiin kiirehtimään. Yhtenä vaihtoehtona pohdittiin, jopa vasta valmistuneen viereisen Franzénin talon ostamista ja liittämistä osaksi lääninhallituksen tulevia tiloja.³³ Ostohankkeista kuitenkin luovuttiin ja lopulta tähän käyttöön siirrettiin vuonna 1865 alun perin väliaikaseksi ratkaisuksi ajateltu vanha rakennus, joka oli aiemmin toiminut Pateniemen laivavarvin työntekijöiden asuinrakennuksena. Tämä rakennus sijoitettiin korttelin eteläsvuolelle, minkä myötä tontin pohjoisosa suurtorin aukion laidalla jäi rakentamatta. Samassa rakennuksessa toimi myös alalkeiskoulu ja rakentamatta jääneestä tontin osasta muotoutuikin koulun piha-alue, jolle ei rakennushankkeita suunniteltu ennen seuraavan vuosisadan puoliväliä, kunnes Suomen Pankin Oulun toimintoille ryhdyttiin etsimään uutta sijoituspaikkaa.

1800-luvun loppupuolelle tultaessa suurtorin ympärille sijoituivat nyt kaupungin tärkeimmät rakennukset. Tämän seurauksena toritoiminta alueelta siirtyi vähitellen rantaan ja tämän mukana kaupungin kaupallinen keskus. Suurtorin alue jäikin vaille käyttöä hoitamattomaksi nurmikentäksi. Tilanteen korjaamiseksi torin tilalle alettiin suunnitella puistoa. Kaupunginvaltuusto myönsi muutokselle luvan 1880, tosin puiston keskelle sijoitettava Franzénin muistomerkki oli tilattu jo aiemmin. Puiston rakennustyöt tehtiin kesällä 1885 ja ne valmistuivat seuraavana vuonna.³⁴

³² Oulun historia III, s.54

³³ *ibid.*, s.55

Suomen Pankin rakentamisaikaan Torikadun reunalle asemakaavan mukaisesti jätettiin 6 metrin levyinen kadun laajennusvaraus. Rakennuksen valmistuttua kävi ilmi, ettei kadun laajennusta ollut lähitulevaisuudessa tarkoitus toteuttaa. Suomen pankki saikin luvan kaupungilta toteuttaa alueelle viherkaistan ja tämän alueella porrashuoneelle vievän sisäänkäyntitasanteen.³⁵

2000-luvun alussa keskusta-alueen liikennejärjestelyjä uusittiin laajamittaisesti ja tämän seurauksena muun muassa Torikatu välillä Saaristokatu-Linnakatu muutettiin joukkoliikennekaduksi. Kaavamuutos tälle hyväksyttiin vuonna 2006 ja rakennustyöt valmistuivat seuraavana vuonna. Joukkoliikennekaduksi muuttamisen myötä katualuetta laajennettiin ja ajoväylien yhteyteen lisättiin muun muassa Suomen Pankin kohdalla kevyenliikenteen väylä sekä vastakkaiselle puolelle pysäköintipaikat.

Postikortti vuosisadan vaihteesta, jossa näkyy tuolloin vielä rakentamattoman Suomen Pankin tonttia reunustanut aita.

³⁴ Takala, Timo. *Franzénin puisto*. s. 9

³⁵ kaupunginhallituksen pk 8.5.1973(kopio). SP arkisto

4.3 Voimassa olevat kaavat

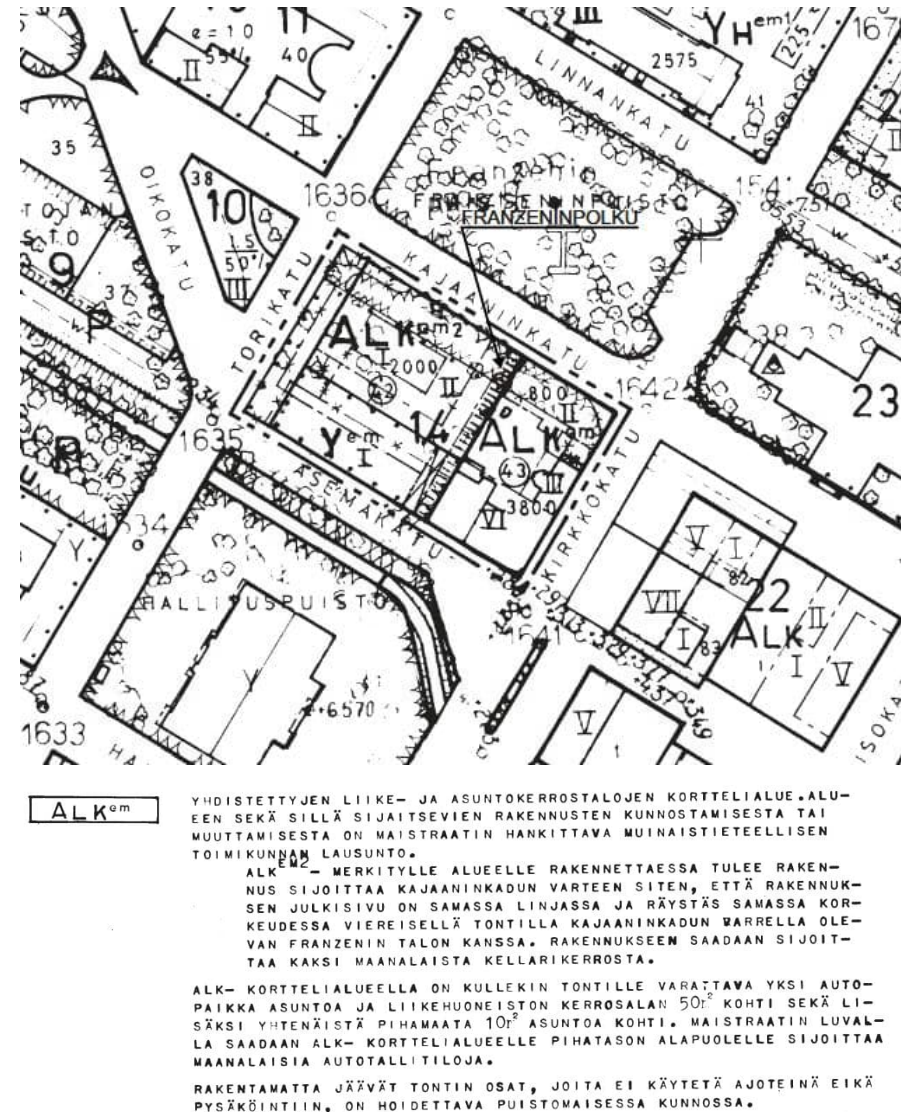
Asemakaava

Tontilla voimassa oleva asemakaava on vahvistettu 3.7.1969. Kaavamuutos on tehty Suomen Pankin uudisrakennusta varten. Tontti on merkitty yhdistettyjen liike- ja asuinkerrostalojen korttelialueen merkinnällä AKL^{em}. Kerrosalaa tontille on merkitty 2000 m², kerrosluvuiksi I ja II. Kaavaan on merkitty tontin kaakkoisreunalla kulkeva jalankululle varattu Franzeninpolku sekä liikennöintioikeus naapuritontin läpi. Kaavan määräyksissä on otettu kantaa uudisrakennuksen sijoitukseen tontilla.

Yleiskaava

Alueella voimassa oleva Uuden Oulun yleiskaava on saanut lainvoiman 2019. Yleiskaavan kartassa 1 pankkirakennus kuuluu "kaupunkikehittämisyöhyke 1, kaupunkikeskusta" -alueeseen. "Kartta 2: keskeinen kaupunkialue 2030" -kaavakartassa tontti sijoittuu keskustatoimintojen alueelle C sekä kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeälle alueelle. Korttelia sivuaa myös erityisiä maisema-, historia-, kaupunkikuva, luonto- ja virkistysarvoja omaava Oulujoen suiston kaupunkipuiston alue.

Yleiskaavan liitteitä ovat Arvokkaita alueita Oulussa 2015 -selvitys, jossa Suomen pankki sijoittuu alueelle Ruutukaavakeskusta (no 18, paikallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö) sekä "Oulun ruutukaavakeskusta - Modernin arkkitehtuurin inventointi 2016"-selvitys, jossa Suomen Pankki on arvotettu valtakunnallisesti arvokkaaksi (arvot: rakennustaiteellinen merkitys, kaupunkikuvaallinen merkitys, alkuperäisyys, autenttisuus, kerroksisuus). Yleiskaavan liitekartassa 15 "Kulttuuriympäristön arvot - keskusta" Suomen Pankki sijoittuu Museoviraston inventoinnin perusteella valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi arvotulle alueelle (RKY 2009) "Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzenin puiston ympäristö" kohdenumerolla 13. Suomen Pankin rakennus ei ole mukana alueen kohdeluettelossa. Pankki sijoittuu myös Oulun vanhalle asemakaava-alueelle, joka on merkitty kaupunkiarkeologiseksi alueeksi.

Otteet virallisesta voimassa olevasta asemakaavasta sekä asemakaavamääräyksen selitystekstistä. (Oulun kaupunki, karttapalvelu)

Suomen Pankin pienoismalli
(malli: Suomen Pankin Oulun konttorin arkisto, kuva: Veikko Sarkkinen)

5.SUOMEN PANKIN RAKENNUS

5.1 Suunnitteluhistoria

Suomen Pankin tilat sijaitsivat vuodesta 1877 vuoteen 1973 Oulun keskustassa, osoitteessa Torikatu 10 sijaitsevassa uusrenessanssia edustavassa kaksikerroksisessa kivirakennuksessa. Tämä Oulun paloissa säästyneiden alun perin 1769 rakennettujen kellareiden ja kivimuurien päälle vuonna 1883 uudelleen rakennettu uusrenessanssia edustava kaksikerroksinen kivirakennus oli kauppias Willian Antmanin omistama ja arkkitehti Th. Deckerin suunnittelema liikerakennus. Antaman oli hankkinut talon omistukseensa vuonna 1875 ja vuokrasi sen kymmeneksi vuodeksi Suomen Pankille vain pari vuotta myöhemmin. Vaikka talo tuhoutui osittain vuoden 1882 palossa, säilyivät pankin rahavarat palamatta kassaholvissa. Antman ajautui konkurssiin pian paloa seuraavien kunnostustöiden jälkeen ja rakennus tontteineen siirtyi vuonna 1887 konkurssihuutokaupan myötä valtion omistukseen.³⁶

³⁶ Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia IV*. ss.306-308

Suomen Pankin Oulun konttori toimi Torikadun tiloissa yhtäjaksoisesti seuraavat kahdeksan vuosikymmentä. 1960-luvun alulle tultaessa pankin toimintojen vaatima tilantarve oli kuitenkin vähitellen kasvanut käytössä olevia tiloja suuremmaksi ja rakennus katsottiin silloiseen toimintaansa nähden epäkäytännölliseksi ja vanhanaikaiseksi. Samaan aikaan Suomen Pankin johtokunta ryhtyi suunnittelemaan suuren maanalaisen holvin ja väestönsuojan rakentamista Ouluun, minkä tarkoituksena oli Pohjois-Suomen rahavarojen turvaaminen poikkeuksellisissa oloissa.³⁷ Suomen Pankin johtokunnan jäsen, pankinjohtaja Aarre Simonen vieraili Oulussa keväällä 1963 ja vierailun seurauksena ryhdyttiin tontille suunnittelemaan uudisrakennusta. Ensimmäiset vuodelle 1963 päivätyt luonnokset oli laatinut Suomen Pankin luottoarkkitehti tamperelainen Harry W. Schrenck, joka oli jo 50-luvulla tehnyt muutos- ja korjaussuunnitelmia Torikadun kiinteistöön. Uudisrakennussuunnitelmat eivät kuitenkaan edenneet ja vuonna 1966 tehdyissä uusissa Schrenckin piirtämissä luonnoksissa vanha pankkirakennus oli säilytetty ja sen yhteyteen korttelin sisäpihalle oli suunniteltu

³⁷ Muistio Suomen Pankin johtokunnan jäsenen, pankinjohtaja Aarre Simosen vierailusta Oulussa 1.3.1963. Suomen Pankin Oulun konttorin arkisto

laajennusosa väestönsuojan ja varaston sekä näihin liittyvien kulkuteiden osalta osittain maanpäällisin rakennelmin.

Laajennussuunnitelmille haettiin rakennuslupaa, mutta nämäkin kohtasivat vastustusta. Oulun kaupungin julkisivulautakunta päätti kokouksessaan 21.7.1966 palauttaa suunnitelmat arkkitehdille uudelleen tutkittaviksi. Suunnitelmia koskien oli pyydetty lausuntoa professori Esko Järventausta, joka oli kritisoinut uudisrakennusosien sopivuutta vanhaan rakennukseen ja näiden negatiivista vaikutusta sisäpihan eheyteen. Lausunnossa viitattiin myös aiemmin esillä olleisiin uudisrakennussuunnitelmiin, joiden epäiltiin olevan lähtökohtana myös näissä lisärakennussuunnitelmissa.

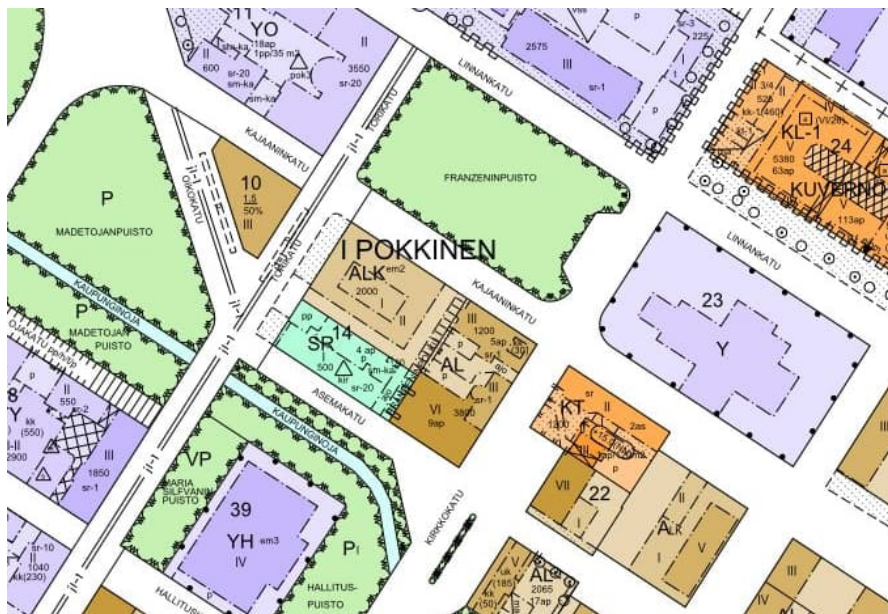
Suomen Pankin entinen Oulun konttori 50-luvulla. (Uuno Laukan kuva-arkisto)

60-luvulla virinnyt vilkas keskustelu rakennussuojelun osalla olikin luultavasti osasyynä kaupungin varsin vastahakoiseen suhtautumiseen lisä- ja uudisrakentamiseen kaupungin keskusta-alueen vanhan rakennuskannan sekaan, ei ainoastaan Suomen Pankin tontin, vaan laajemminkin keskustan vanhimpia alueiden osalla. Oulun kaupungin vanhojen rakennusten

inventointitoimikunta tekikin kaupunginhallitukselle myöhemmin vuonna 1966 esityksen niin sanotusta erityisalueesta eli vanhasta keskustasta, jota tulisi suojella purkamiselta sekä hallitsemattomalta lisärakentamiselta. Tähän alueeseen kuului myös Suomen Pankin silloisen rakennuksen konttori.

Samaan aikaan tontin maaperätutkimuksissa todettiin suunnitellun lisärakentamisalueen maaperän aiheuttavan maanalaiselle rakentamiselle huomattavia rajoituksia. Näitten syitten takia Suomen Pankki luopui laajennussuunnitelmista olevalla tontillaan ja ryhtyi etsimään toimitiloilleen vaihtoehtoisia sijoitusta. Oulun kaupunki oli kiinnostunut saamaan haltuunsa Suomen Pankin sen hetkiset kiinteistöt ja ehdotti tonttien vaihtoa kaupungin ja valtion välillä, jossa tällöin Suomen Pankin hallussa ollut korttelissa 7 sijaitseva tontti 31 ja täällä olevat rakennukset vaihdettaisiin kaupungin omistuksessa olevaan rakentamattomaan, mutta keskeisesti sijaitsevaan tonttiin, jota ei olisi rasittamassa olemassa oleva rakennuskanta. Sopivaksi vaihtokohteeksi valikoitui Kajaaninkadun ja Torikadun risteyksessä sijainnut niin sanottu Kirkkotorin koulun rakentamaton tontinosa.

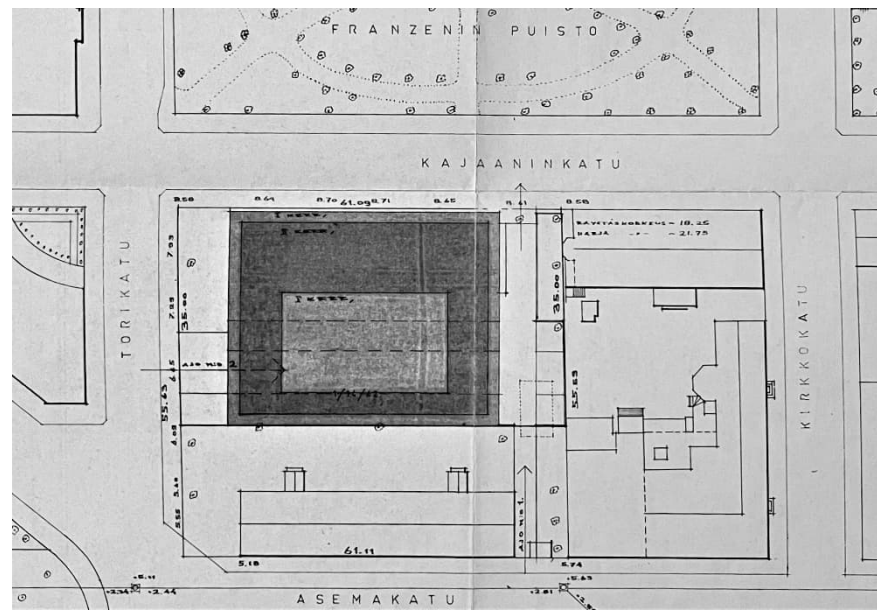
Suomen Pankki ja Oulun kaupunki allekirjoittivat esisopimuksen tonttien vaihdosta 29. heinäkuuta 1969. Kaupunginvaltuusto hyväksyi esityksen kokouksessaan 18.8. yksimielisesti ja eduskunnan pankkivaltuuston asiamiehet 24.9. Varsinaisen sopimuksen tonttien vaihdosta kaupunki ja Suomen Pankki tekivät myöhemmin samana vuonna lokakuun toinen päivä. Vaihtokirjan ehdoissa todettiin, että maa-alat (Suomen Pankille siirtyvä tontti 1 1858 m² ja kaupungille siirtyvä tontti 2122,7 m²) vaihdetaan ilman lisäkorvausta ja kaupunki maksaa Suomen Pankille omistuksiinsa siirtyvistä rakennuksista yhteensä 130 000 markkaa. Vaihtokirjassa sovittiin myös, että Suomen Pankki sai pitää toimintansa käynnissä uuden rakennuksen valmistumiseen asti ilman erilliskorvausta ja tontin hallinta ja kiinteistöt siirtyvät kaupungin hallintaan vasta tämän jälkeen.

Ote ajantasa-asemakaavasta Suomen Pankin tontin kohdalta (Oulun kaupunki, karttapalvelu)

Uuden tontin asemakaavamuutos käynnistettiin pian tontinvaihtoneuvottelujen alettua. Tulevan uuden toimitalon suunnittelijaksi oli valittu Arkkitehti Aarne Ehojoki ja hänen ensimmäinen asemakaava luonnoksensa on päivätty 27.5.1968. Varsinainen kaavamuutos hyväksyttiin ja astui voimaan seuraavana vuonna 15.4.1969.

Kaavamuutoksessa korttelissa 14 aiemmin ollut Kirkkotorin koulun tontti numero 42 jaettiin kahteen osaan muodostaen uudet tontit numero 1 ja 2. Entisen koulun piha-alueelle muodostui uusi yhdistettyjen liike- ja asuinkerrostalojen korttelialue (ALK) Suomen Pankin tulevaa rakennusta varten, koulun tontin jäädessä yleisten rakennusten korttelialueeksi (Y). Uutta kerrosalaa Suomen Pankin tontille kaavassa myönnettiin 2000 kem2 kolmen kerroksen korkeudelle. Pihatason alapuolelle kaavassa sallittiin sijoittaa

Ehojen asemapiirrosluonnos vuodelta 1968.

maalaisia autopaikoitustiloja ja varsinaisen rakennuksen alapuolelle kaksi maanalaisista kellarikerrosta. Kaavamuutoksen yhteydessä korttelin vanhan rakennuskannan suojelusta huolehdittiin, merkitsemällä kaavaan edellytys Muinaistieteellisen toimikunnan lausunnosta näitä koskevia rakennustoimenpiteitä tehtäessä. Franzéninpuiston vanhan monumentaalikeskuksen kokonaisuuden säilyminen huomioitiin kaavamerkinnällä, joka edellytti uuden rakennuksen rakentamista Kajaaninkadun varressa kiinni katulinjaan ja uudisrakennuksen räystäslinjan sovittamista viereisen Franzénin talon olevaan räystäslinjaan. Kaavamuutoksessa korttelin keskelle Suomen Pankin tontin ja Franzénin talon tontin välille muodostettiin uusi jalankululle osoitettu kevyenliikenteen väylä, joka nimettiin Franzéninpoluksi.

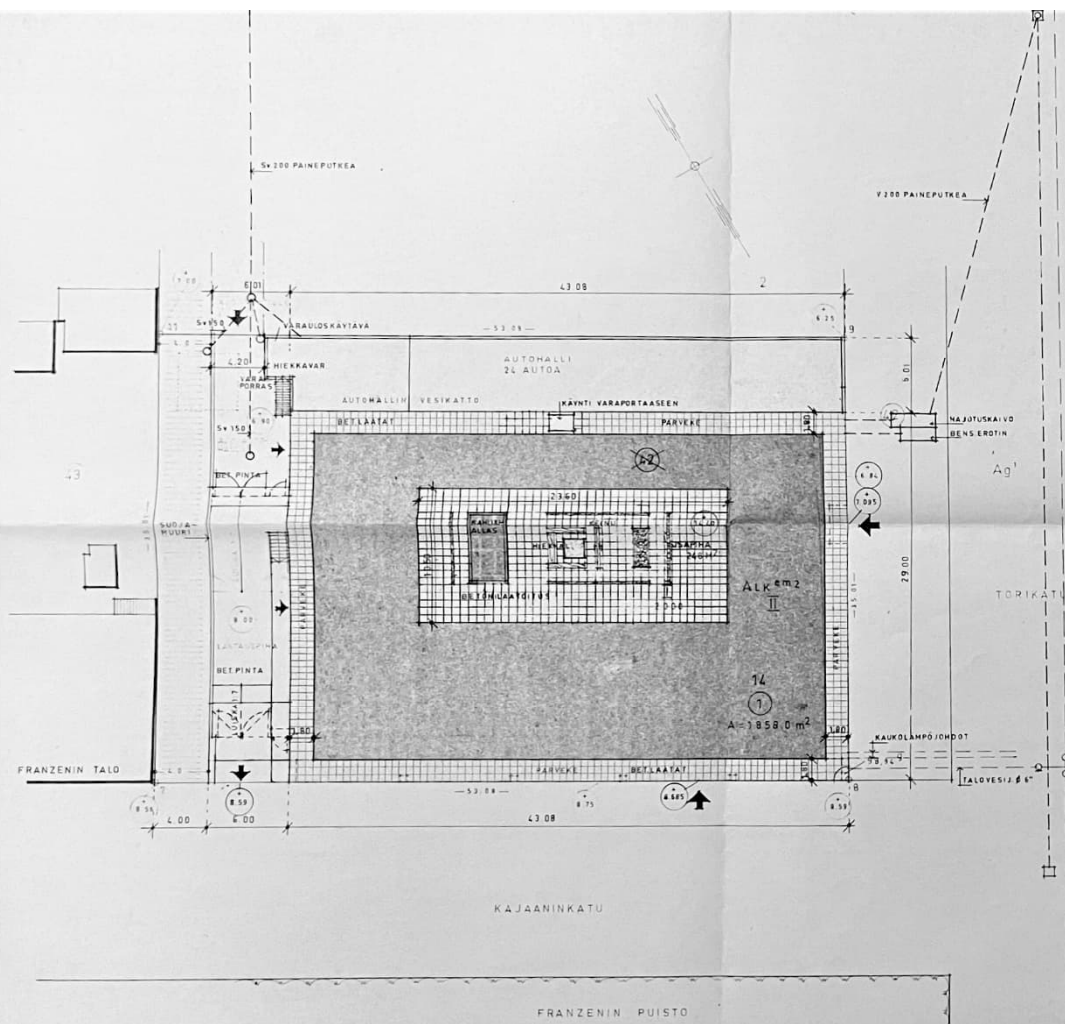
Uudisrakennuksen ensimmäiset Ehojen esittämät ja Suomen Pankin arkistoimat luonnokset on päivätty ajalle 26.6.-27.11.1968. Luonnokset ovat pohjaratkaisuiltaan ja julkisivuiltaan varsin samanlaiset kuin lopulliset suunnitelmat tulivat olemaan. Luonnosten perusratkaisu oli pitkälle vastaavanlainen kuin Ehojen aiemman Suomen Pankille suunnitteleman Mikkelin haarakonttorin tilajako ja julkisivumassoittelu. Voidaankin olettaa, että toimivat ratkaisuvaihtoehdot oli tutkittu Mikkelin konttorin suunnittelutyön yhteydessä ja samoja periaatteita päätettiin käyttää myös Oulussa, soveltaen näitä vain suurempaan kokoluokkaan.

Suomen Pankin johtokunta asetti heinäkuussa 1970 uuden toimitalon rakentamista varten omasta henkilökunnastaan koostuvan rakennuslautakunnan ja määräsi sen puheenjohtajaksi pankinjohtaja Aarre Simosen ja jäseniksi pankinjohtaja Esko K. Leinosen, pankin sihteeriksi Pertti Tammivuoren ja sihteeriksi varatuomari Eino Heleniuksen. Samalla johtokunta päätti antaa uudisrakennuksen suunnittelutyön toteutuksen Ehojolle vuoden 1968 luonnosten mukaisesti. Rakennelaskelmien ja -piirustusten laatiminen päätettiin tilata Insinööritoimisto Veikko Malmi Ky:ltä, LVI-töiden suunnittelu Insinööritoimisto Toijala & Äyräväiseltä ja sähkötöiden suunnittelu Insinööritoimisto Risto Mäenpäältä. Rakennuksen sisustussuunnittelun osalta päätettiin, ettei erillistä sisustussuunnittelijaa käytetä vaan suunnitelmat myös näiden osalta tilataan Ehojoelta. Insinööritoimisto Maa ja Vesi Oy:ltä tilattiin myöhemmin suunnitelmat rakennuksen perustamis- ja peruskuopan tuentasuunnitelmien osalta. Aiemmat maaperätutkimukset oli tehnyt sama toimisto.

Rakentaminen ja suunnittelutyö jaettiin kahteen osaan. Ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin niin sanottu suojaosa, joka koostui kellarikerrokseen ja osin ensimmäiseen kerrokseen tulevista teräsbetonirakenteisista pankkiholvi- ja väestösuojatiloista sekä holvien alle sijoittuvat varavesisäiliötiloista. Näiden erillissuunnittelu niin pää- kuin rakennesuunnittelun osalta tilattiin Insinööritoimisto Veikko Malmi Ky:ltä, joka vastasi myös koko muun rakennuksen rakennesuunnittelusta. Maanpäälliset rakenteet

pysäköintihallin, ensimmäisen kerroksen muiden tilojen ja toisen kerroksen osalta toteutettiin Ehojen suunnitelmien mukaisesti tämän jälkeen.

Rakentamisaikana tehdyistä suunnitelmamuutoksista ja -tarkennuksista ei ole tallella arkkitehdin suunnitteluasiakirjoja, mutta näitä on kirjattu suunnittelu- ja työmaakokouspöytäkirjoihin. Näistä mielenkiintoinen oli rakennuksen luonnonkivipintojen materiaalin valinta niin julkisivujen kuin sisätilojen osalta. Luonnonkiven käyttöä julkisivuissa ehdotettiin jo ensimmäisissä vuoden 68 luonnoksissa. Käytettävän kivilajien valinta sen sijaan venyi vuoteen 72. Suunnittelukokouksessa syksy 70 todettiin tutkittavan Lapin dolomiittia julkisivumateriaalina. Seuraavana vuonna päädyttiin ulkopinnoissa käytettäväksi kivimateriaaliksi Uudenkaupungin harmaata graniittia ja syvennyksissä Oulaisten mustaa graniittia. Ehojoki oli tutkinut myös travertiinikiven käyttömahdollisuutta, mutta luopui tästä jo alkuvaiheessa. Sen sijaan vielä tarjouspyyntövaiheessa vaihtoehdoksi merkittiin Kittilän kromimarmori. julkisivukiveksi valikoitui lopulta Kurun harmaa, joka on Uudenkaupungin harmaata hienorakeisempi ja arkadiin Ylämaan punainen graniitti (TMK PK 20.4.1971) Sisätiloissa Ehojoki halusi tutkia mahdollisuutta käyttää jotain Pohjois-Suomesta saatavaa uutta kivimateriaalia ja ehdotti tähän alun perin Kittilän kromimarmoria. Kiviurakan tarjouspyyntöjen yhteydessä keväällä 1971 kävi kuitenkin ilmi, ettei kyseistä materiaalia ollut saatavilla rakentamisaikataulun puitteissa kivimateriaalin louhintojen ollessa tuolloin vasta kokeiluasteella ja sisäpintojen kiveksi vaihtui lopulta ylämaan punainen graniitti kiillotetulla pinnalla.

RAKENNUKSESSA II KERROSTA
 RAKENNUKSEN KERROSALAT:
 1 KERROS 1172 M²
 2 - - - 756 M²
 YHTEENSÄ 1928 M²
 RAKENNUKSEN TILAVUUS 17230 M³
 RAKENNUKSESSA 8 ASUNTOA YHT. 809,5 M²
 KESKIPINTA-ALA 78,2 M²
 RAKENNUKSEN JULKISIVU SAMASSA LINJASSA JA RAYSTAS
 SAMASSA KORKEUDESSA KAJAANKADUN VARELLA KUIN
 FRANZENIN TALOSSA
 RAKENNUKSESSA KAKSI MAANALAISTA KELLARIKERROSTA
 RAKENNUKSESSA 24 AUTOPIAKKAA
 RAKENNUKSESSA A-LUOKAN VAESTONSUOJA
 4,5 M² = 75 HENGELLE
 RAKENNUKSEN VEDEN- JA LAMMONHANKINTA SEKA
 VIERAINTI TEHDAA ERINISEN HYVAKYTYI-
 TAYAN LAMPPOINSIDOTIMISTO TOIJALA KAYRA-
 VAISEN (HELSINKI) SUUNNITELMIEN MUKAAN

MERKINTOJEN SELITYS

TOIMITUKSESSA MITATUN TONTIN RAJA	MONIKULMIOPISTE
MAAREKISTERIKIRJON RAJA	ASUN-LIKE-TEHDAS- JA VLEIKEN
ASEMAKAAVAN TAI TONTTIAJON MUKAI- HEN RAJA	RAKENNUS (A-KUUVIEN)
EI KAJAANKARVASTEN ALAISTEN ALUEEN OSIEN RAJA	TALOUS- JA VARASTORAKENNUS
TONTIN NUMERO	VIEHARI- JA KAIYO
1 42 Be ¹	AITA
VLEIKEN ALUEEN TUNNUS	PUUSTOALUE
	RISTI MITATUI MERKINNAN TONTTIA TONTTIREKISTERIIN MERKITTAESSA

RAJAMERKIT

N.O.	X	Y	RAJAMERKIN LAATU	TOIMITUS MERKITTY TONTTIREKIS- TERIIN
7	396 490	954 188	BETONIPYVKKI	16.3.1970
8	396 510	502 385	- - -	
9	366 398	485 135	- - -	
11	336 570	570 352	EI VOITU RAKENTAA	

ASEMAKAAVAMAARAYKSLA

YLEISELLE JALANKULULLE VARATTO KORTTELIN OSA
 KORTTELIN OSA, JOTA SAADAAN KAYTTAA LIKKERNOITAESSA TOISEN KORTTELIN OSAAN

II
 MOHALLAINEN NUMERO, JOKA OSOITTAA RAKENNUKSEN, RAKENNUKSEN TAI SEN OSAAN
 SUURIMMAN SALLITUN VARSINAISEN KERROSLUVUN

2000
 RAKENNUKSESSA SALLITTU KERROSLA NELLIMETREISSA

YHDISTETTAVIEN LIIKE- JA ASUNTOKERROSTALOJEN KORTTELIALUE ALUEEN SEKA SILLÄ SIJAITSEVIEN
 RAKENNUSTEN KUNNITAMISESTA TAI MUUTTAMISESTA ON MAISTRAATIN HANKITTAVIA MUINAISTIEDELLI-
 SEN TOIMILUKKUN "ASUNTO
 ALK¹2. MERKITYLE ALUEELLE RAKENNETTAESSA TULEE RAKENNUS SIJOITTAA KAJAANKADUN VARI-
 TOLLA SIEN LITTA RAKENNUKSEN JULKISIVUIN SAMASSA LINJASSA JA RAYSTAS SAMASSA KORKEU-
 DESSA KUIN KAJAANKADUN VARELLA KUIN FRANZENIN TALON KANSSA RAKENNUKSEN
 SAADAAN SIJOITTAA KAKSI MAANALAISTA KELLARIKERROSTA

ALK-KORTTELIALUEELLA ON KULLEKIN TONTILLE VARATTAVA YKSI AUTOPIAKKA ASUNTO JA LIKKEN-
 NEISTON KANSAKALAN 30 M² KONTI. KESK. LISAKSI YHTENAISTA PIHAMAATA TONTTIAUNTOA KONTI.
 MAISTRAATIN LUVALA SAADAAN ALK-KORTTELIALUEELLE PIHATAON ALAPOOLELLE SIJOITTAA MAANALAI-
 SA AUTOPIAKKALITTO A.

RAKENTAMATTA JAAVAT TONTIN OSA, JOTA EI KAYTTETA AJOTEINA EIKA PYSKIOINTIIN ON NIDET-
 TAVIA PUUSTOMAISET KUNNOSSA

DULUN KAUPUNKI
 I KAUPUSA
 KORTTELI 14, TONTTI N° 1

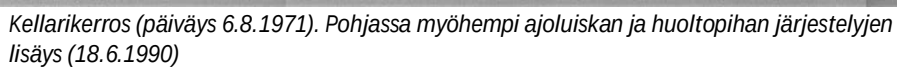
MUUT VIEHARIT JA SISAPIHA 3.3.72 P.K.

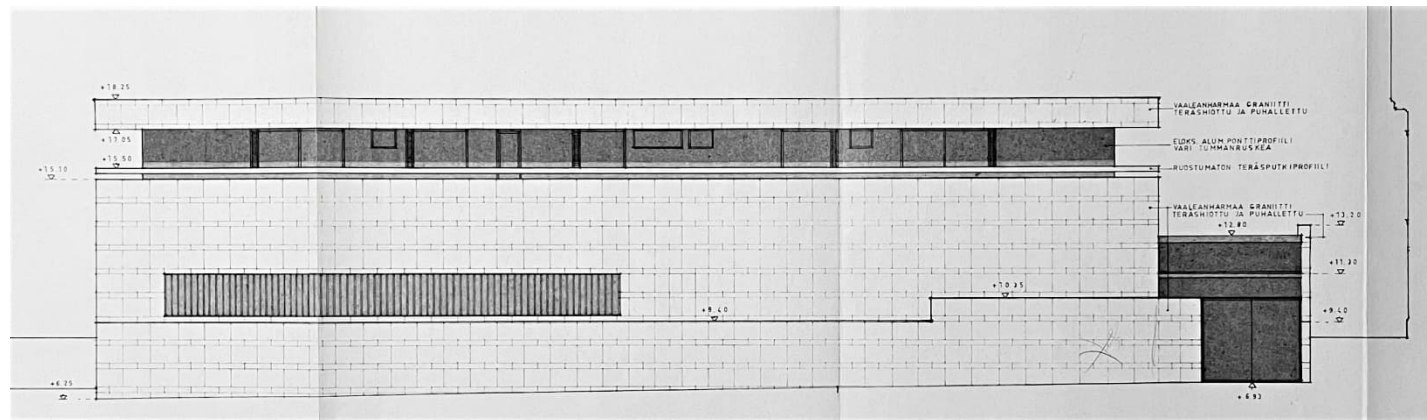
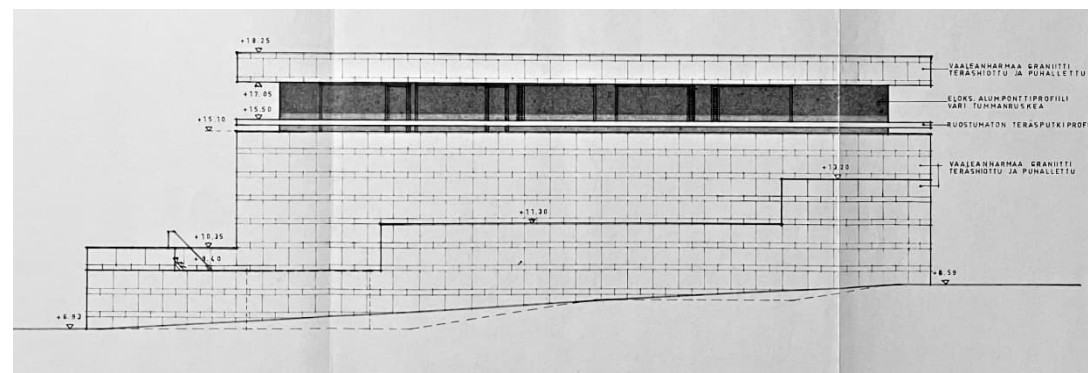
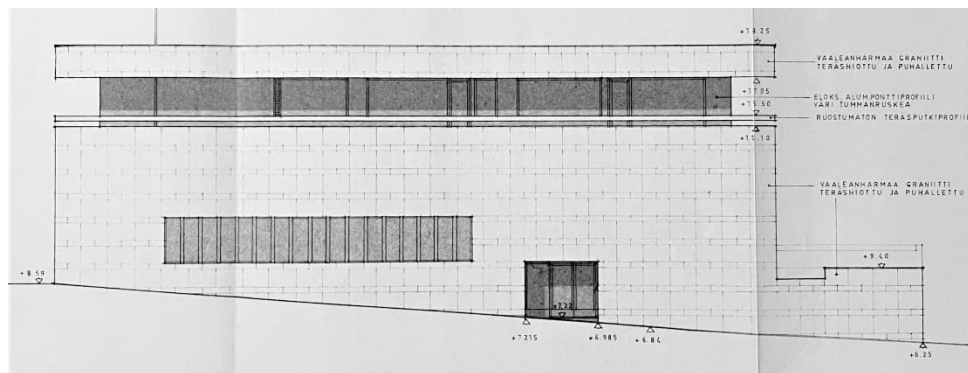
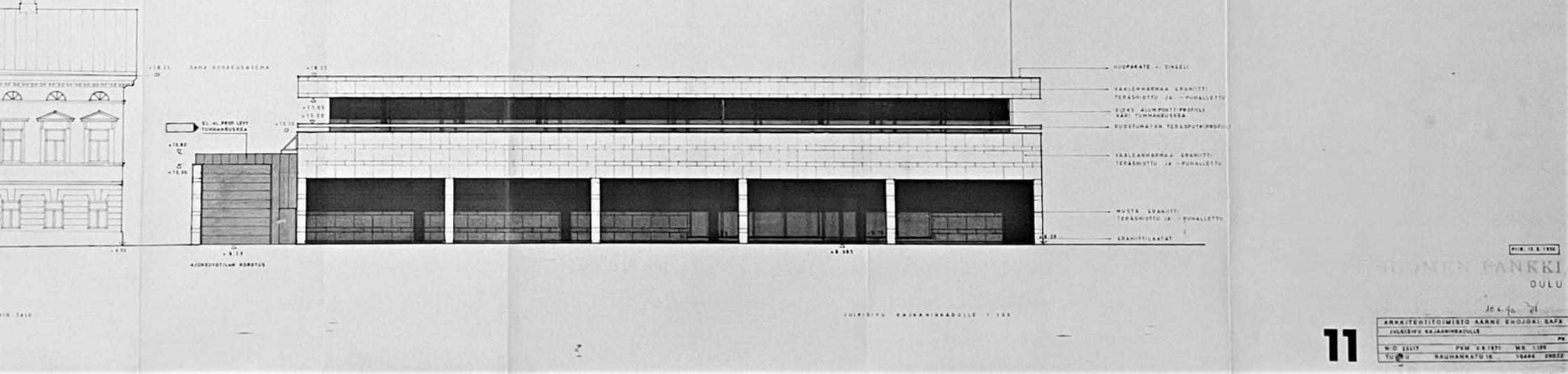
ASEMAPIIRROS

25406 6.8.1971 1:200

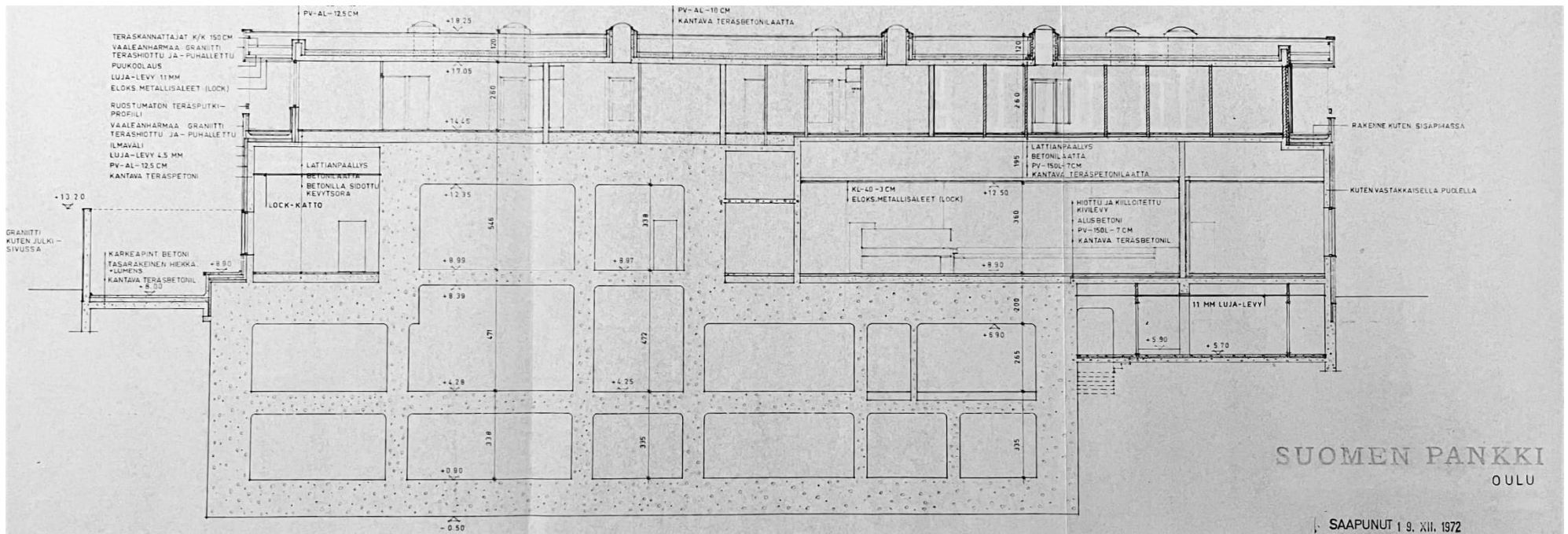
1

Asemapiirros (päiväys 6.8.1971). Kuvassa rakentamisaikaiset muutokset.

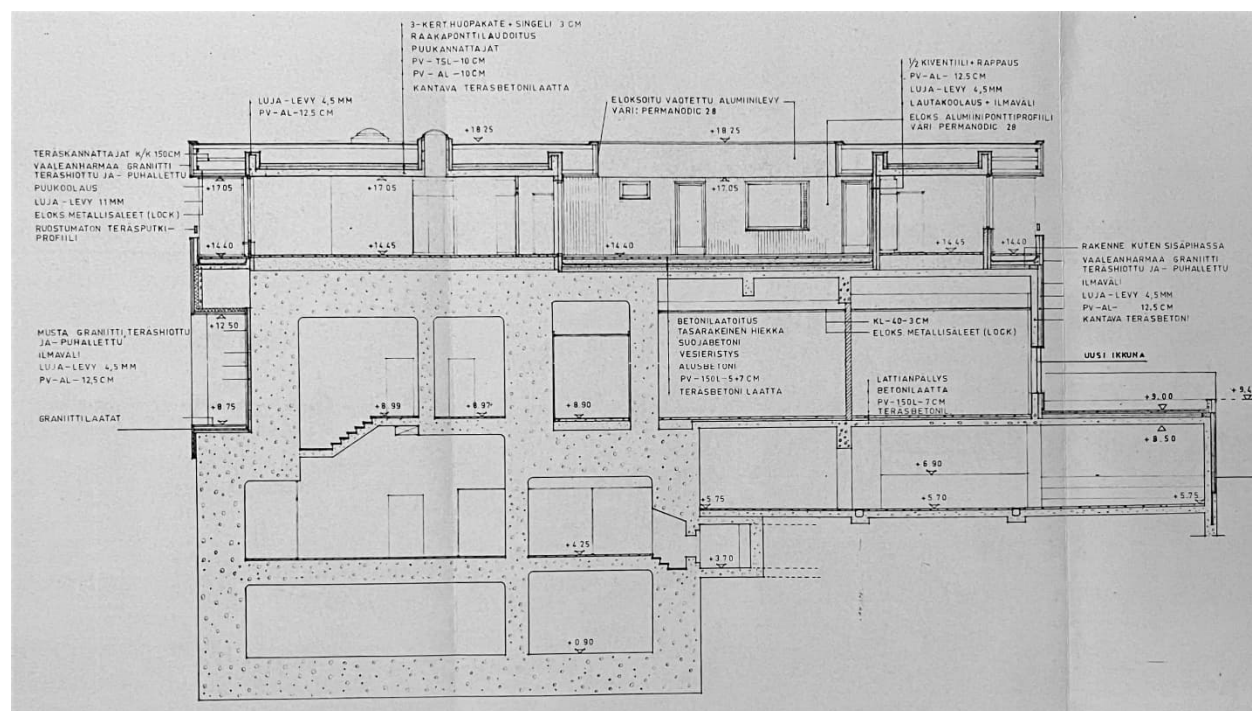
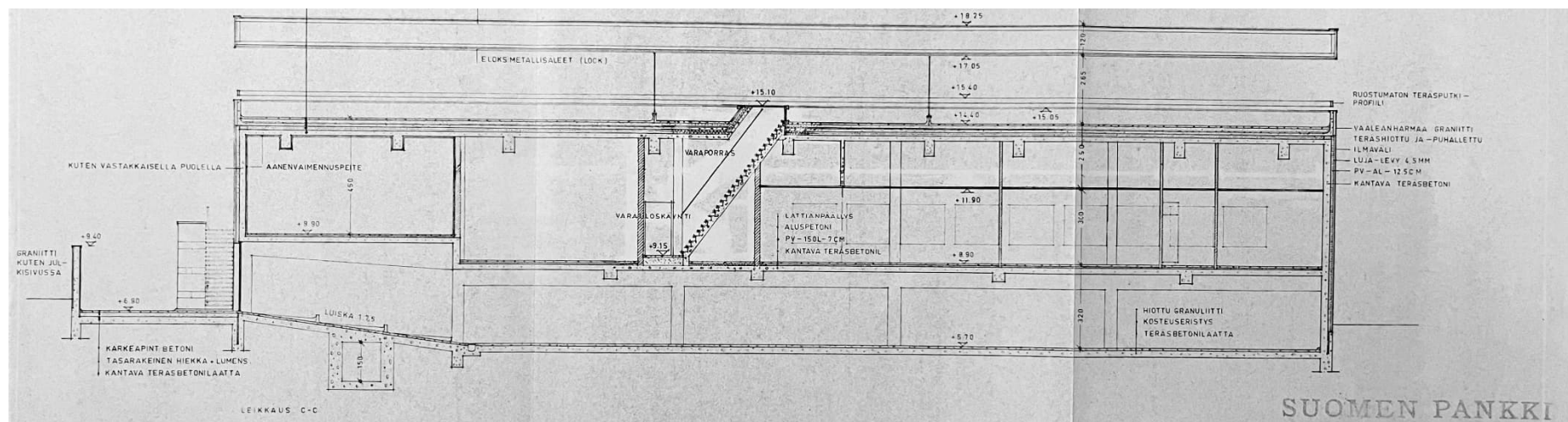

Julkisivupiirroksat ↑↑ Kajaaninkadulle, ↑Torikadulle,
↗ kaakkoon Franzéninpolulle sekä →lounaaseen Kirkkotorin
koulutuskeskuksen piha-alueelle. (päiväykset 6.8.1971,
Kajaaninkadun julkisivussa huoltopihan muutos 18.6.1990)

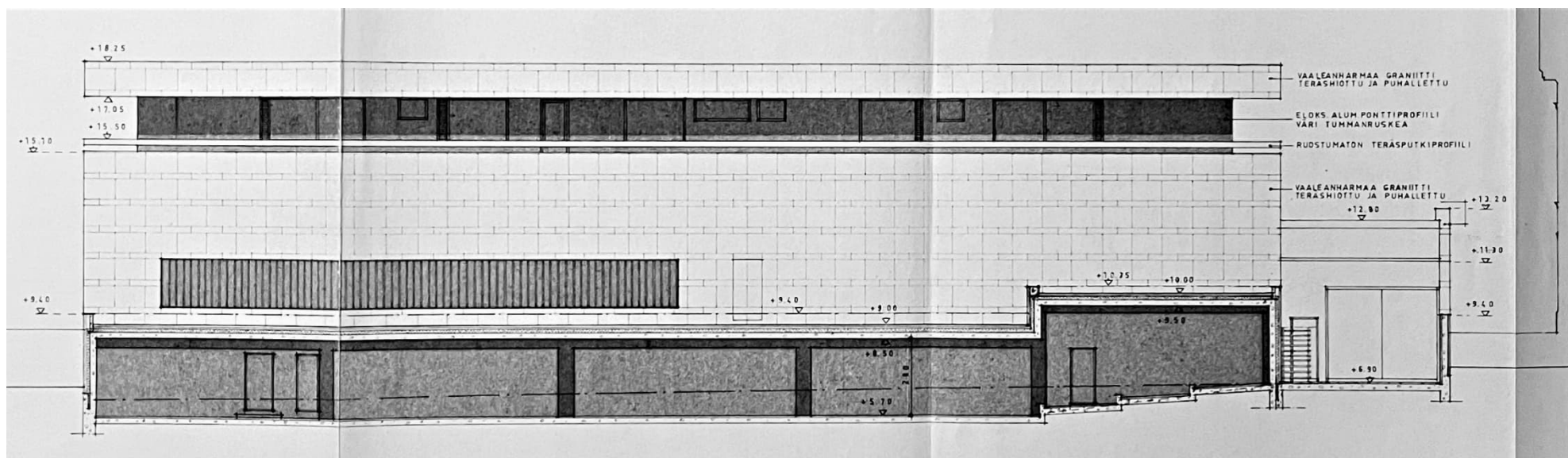
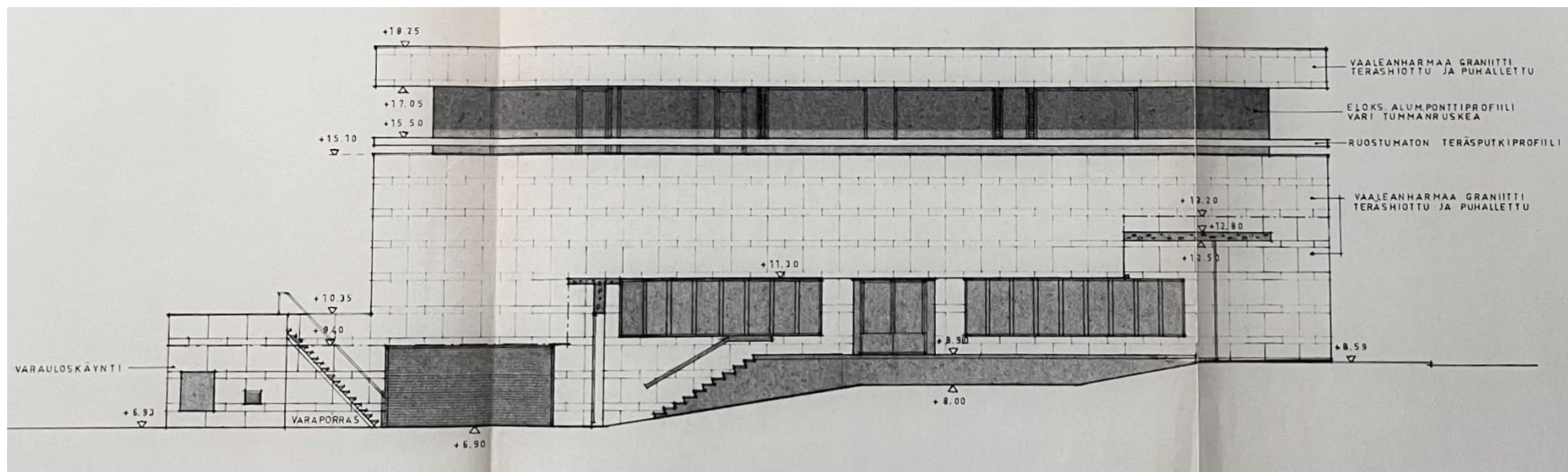

↑ Leikkauspiirros a-a (päiväys 6.8.1971). Kuvassa rakentamisaikaiset muutokset.

↑Leikkauspiirros c-c (päiväys 6.8.1971).
Kuvassa rakentamisaikaiset muutokset.

→Leikkauspiirros e-e (päiväys 6.8.1971).
Kuvassa ikkunamuutos (18.6.1990).

5.2 Toteutus

Maankaivutyöt tontilla aloitettiin elokuussa 1971. Urakoitsijaksi rakentamisen ensimmäiseen vaiheeseen suojaosan toteuttamisen osalle valittiin Rakennustoimisto Peruskorjaus Ky, jossa vastaavana työnjohtajana toimi rakennusmestari Antti Ape. Rakennustyöt etenivät siten, että valmiiden holvirakenteiden katselmus pidettiin seuraavan vuoden kesäkuussa ja seuraavan vaiheen rakennustyöt päästiin aloittamaan heinäkuussa 1972. Pääurakoitsijaksi toiseen rakennusvaiheeseen valittiin Rakennusliike M Heiskari. Urakoitsijaksi valittiin ja neuvotteluja käytiin alun perin Oulun Rakennus Oy:n kanssa, mutta tämä perui tarjouksensa kesäkuussa 1972, urakallaskennassa tapahtuneen virheen vuoksi. Rakennusliike M Heiskarin toiseksi halvin tarjous 3 160 000 markan kokonaisurakkahinnalla hyväksyttiin tämän jälkeen. Vastaavana mestarina toisen vaiheen rakennustyömaalla toimi rakennusmestari Matti Roine. Vanhojen työmaakokouspöytäkirjojen mukaan aliurakoitsijoiksi valittiin muun muassa hissitoimitusten osalta Kone Oy, metalliovien ja -ikkunoiden osalta Upo Oy sekä puuvien ja -ikkunoiden osalta Oulu Oy.

Työmaakokouspöytäkirjojen merkintöjen mukaan Suomen Pankin rakennustyömaa eteni seuraavanlaisesti:

- pohjavahvistuksen kaivaus ja tukemistyöt otettu vastaan 7.12.1971
- pohjalaatta oli valettu 29.1.1972 mennessä, jolloin myös öljysäiliöt nostettu paikoilleen.
- työmaakokouksessa 1.6.1972 todettiin, että suojaosan massiiviset valutyöt oli suoritettu ajallaan, mutta jäljellä oli vielä raivaustöitä, tukiseinien poistoa ja kaivauksen täyttöö, minkä takia rakennustöiden alkuun päästään vasta heinäkuun puolella

- urakka-alueen katselmus pidettiin 14.6.1972, jossa mukana oli tuleva pääurakoitsija. Työt päästiin aloittamaan heinäkuussa.

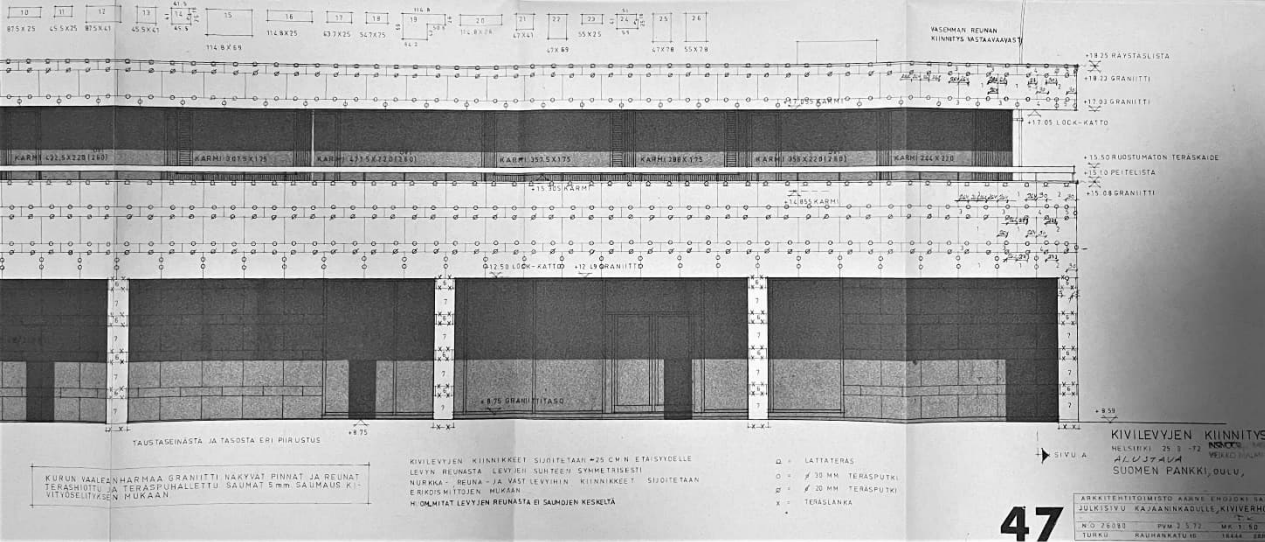
- harjannostajaiset pidettiin 15.12.1972

- työmaakokouksessa 15.12. todettiin, että vesikattotyöt ja 2. kerroksen väliseinien muuraustyöt oli aloitettu, kuten myös ulkoseinien kivityöt räystäösuudella

- rakennuslalla alkoi valtakunnallinen työsulku 10.5. 1973. Työt päästiin käynnistämään sulun jälkeen 18.6. Tässä vaiheessa rakennustyömaalla oli käynnissä kalusteiden asennustyöt, kiviverhouksien asennus ulko- ja sisäpuolella, sisäpihan seinien verhous, vesikattotyöt, valaisinten ym. asennus, työt ljh:ssa sekä iv-jälkityöt. Pääurakoitsija pyysi työsulun takia lisäaikaa 15.10. asti, mikä hyväksyttiin.

- uudisrakennuksen lopputarkastukset ja vastaanotto suoritettiin 16.10.1973

↑ Ote julkisivulaatoituksen mitoituspirstuksesta (Ehojoki 2.5.1972)
 ➤ Julkisivu Kajaaninkadulle.

5.3 Arkkitehtoniset ominaispiirteet

Suomen Pankin edustaa tyyllisesti varsin puhdasmautoista 60- ja 70-lukujen rationalistista suuntausta. Saman aikakauden muita vastaavia rakennuksia Oulun keskusta-alueella on muun muassa vuonna 1972 valmistunut Marjatta ja Matti Jaatisen suunnittelema tiukkaa 60-luvun moduulijatetta edustava Oulun kaupungin teatterin rakennus Kauppatorin rannassa.

Ulkohahmo

Suomen Pankki on pohjamuodoltaan tiukan suorakulmainen ja hahmoltaan pelkistetyn laatikkomainen. Ensimmäisen kerroksen osalla pääsisäänkäyntialue on sisäänvedetty julkisivupinnasta ja toisen kerroksen osalla koko kerros on sisäänvedetty rakennuksen ympäri kiertävien terassien avulla. Korostetun massiivinen terasseja kattava kattoaihe korostaa osaltaan laatikkomaista ulkoasua. Rakennuksen betonirakenteiset ulkoseinät on verhoiltu vaaleanharmailla (Kurun harmaa) teräshioteilla ja puhalletuilla graniittilaatoilla, jotka on kiinnitetty julkisivuihin haponkestävillä kiinnikkeillä. Sisäänvedetyssä pääsisäänkäyntialueessa julkisivumateriaalina

on käytetty kiillotettua punasävyistä graniittia (Ylämaan punainen), joka luo kontrastin ulommalle harmaalle ja mattapintaiselle julkisivulle. Toisen kerroksen julkisivuissa terassien taustaseininä on suurelta osin ikkunapintoja. Umpiosat täällä on verhoiltu ruskeansävyisillä pystyuritetuilla patinoituneen kuparin sävyyn eloksoituilla alumiiniponttiprofiililevyillä, joilla on tavoiteltu vastaavaa kontrastiefektiä kuin pääsisäänkäynnin arkadissakin.

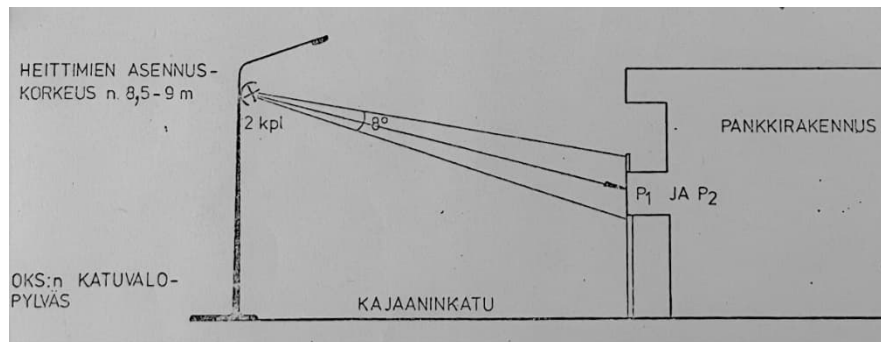
Yksinkertaista julkisivupintaa on elävöitetty graniittilaatoituksen laattajalla, jossa leveämmät ja kapeammat laattarivit vuorottelevat ja samalla linjautuvat tasamitoin rakennuksen aukotuksiin ja julkisivujen materiaalirajauksiin. Jokaisen laatan koko ja sija mitoitettiin tarkasti Ehojen suunnitelmissa.

Ikkuna-aukotusten sijoittelu tukee julkisivujen pelkistettyä muotokieltä. Ensimmäisen kerroksen eri huonetilojen ikkunat on sommiteltu kullakin julkisivulla siten, että ne muodostavat yhtenäisen harkitusti sommitellun tummasävyisen vaaka-aiheen vaaleassa julkisivupinnassa.

Toisessa kerroksessa ikkunat uppoavat visuaalisesti sisäänvedetyn julkisivun tummaan pintamateriaaliin ja yhdessä vesikaton otsaprofiilin kanssa ne muodostavat rakennuksen tunnistettavimmaksi ominaispiirteeksi muodostuvan voimakkaan vaaka-aiheen.

Vuonna 1973 toteutettiin Kajaaninkadun puoleiselle julkisivulle Insinööri-toimisto Mäenpään suunnitelmien mukaan julkisivuvalaistus, siten että toisen kerroksen parvekekaide valaistiin kadun vastakkaisella puolella sijaitsevaan katuvalopylvääseen kiinnitettävän kahden valonheittimen avulla. Tämä korosti rakennuksen horisontaalista linjaa.

Matalampi yksikerroksinen autohalliosa reunustaa rakennuksen lounaissivua vasten entistä Kirkkotorin toimintakeskusta. Franzéninpolun puolelle alun perin sijoittui rasiiteena ajoväylä ja sisäänkäyntiluiska autohalliin sekä ensimmäisen kerroksen tasolle nouseva lastauspiha. Myöhemmissä muutoksissa ajoluiskan sijainti on muutettu pysäköintihallin toiseen päähän Torikadun puolelle ja lastauspiha on katettu. Alkuperäistä porrastuvaa kivi-pinnoitteista suojamuuria on huoltotilan kattamisen yhteydessä jatkettu tummanruskealla metallipystypaneelipinnalla. Tämä paneeli vastaa ulkoasultaan toisen kerroksen sisäänvedetyn julkisivun materiaalia.

↑ Pääsisäänkäynnin syvennys. Etualalla teräspollarit (lisäys 2010). Syvennyksessä julkisivumateriaalina Ylämaan punainen graniitti ja katoksessa alumiinisäle, vastaavat materiaalit jatkuvat kiillotettuina sisällä asiakastiloissa.

← Kajaaninkadun julkisivun valaistussuunnitelma (Ins. tsto Mäenpää, 10/1973)

↑ Näkymä Madetojan puistosta kohti Suomen Pankin etelänurkkaa. Kuvassa vasemmalle sijoittuu Kolmiotalo ja oikealle Kirkkotorin koulutuskeskus.

→ Näkymä Kirkkotorin koulutuskeskuksen piha-alueelle, joka rajautuu Suomen Pankin matalaan autohalliin osaan. Etualalla näkyvä sisäänkäyntiluiska ja ovi lisätty vuosien 1990-91 peruskorjauksen yhteydessä.

↑ Lastauspihan etelän puoleinen sisäänkäynti. Kivilaattapintainen muurinosa on osa lastauspihan alkuperäistä seinärakennetta, metallipintaiset osat myöhemmin lisättyjä.

↗ Suomen Pankin matala autohalliossa rajaa viereisen Kirkkotorin koulutuskeskuksen piha-aluetta muurimaisena umpiseinärakenteena.

→ Lastauspihan Kajaaninkadun puoleinen sisäänkäynti korttelia halkovan Franzéninpolun vieressä. Ovi- ja katosrakenteet lisätty peruskorjauksen 1990-91 yhteydessä.

Vanha pankkisali uudessa käytössä konsertti- ja oleskelutilana (kuvat: Veikko Sarkkinen)

Tilajako

Tilajaon periaatteet olivat Suomen Pankissa yksinkertaiset, joita Ehojoki oli käyttänyt jo aiemmassa projektissaan Suomen Pankin Mikkelin haarakonttorissa: Ensimmäiseen kerrokseen sijoittuivat rakennuksen läpi kulkevan keskikäytävän tai -aulan molemmille puolille pankkitoiminnan konttori- ja asiakaspalvelutilat sekä pankkiholvit. Pankkisali sijoittui heti Kajaaninkadun pääsisäänkäynnin yhteyteen, sen lasiseinäiselle osalle, holvien sijoituessa näiden viereen Kajaaninkadun julkisivun varteen ja johtajan huone sekä neuvottelutila Torikadun puoleiseen kulmaan. Rahanlajittelutilat, arkistot ja henkilökunnan tilat sijoittuivat ensimmäisen kerroksen Asemakadun puoleiselle sivulle.

Kellarikerrokseen sijoittuivat tekniset tilat, väestösuoja ja pankin holvitilat sekä asuinhuoneistoja palvelevat varasto-, kellari ja pesutupatilat. Kellarikerroksen alle sijoittui lisäksi vielä alempi kellarikerros, jonne oli sijoitettu öljysäiliöt sekä näihin liittyvät laajat varavesisäiliötilat kriisitilanteiden jäähdytysvesitarpeita varten.

Toiseen kerrokseen oli sijoitettu työntekijöiden asunnot rakennuksen keskelle muodostuvan atriumpihan ympärille. Kulku asuntoihin tapahtui Torikadun puolelta saavutettavan porrashuoneen kautta toisen kerroksen atriumpihan läpi. Asuntoja toiseen kerrokseen sijoittui alun perin kahdeksan kappaletta, jotka osoitettiin tilaohjelmassa pankinjohtajalle, kamreerille, kirjanpitäjälle, kassanhoitajalle, kahdelle virkailijalle, talonmiehelle ja vahvistestarille. Kooltaan nämä vaihtelivat talonmiehen 43 m² kaksioista johtajan 139,5 m² kokoiseen edustusasuntoon. Toiseen kerrokseen sijoittui myös saunaosasto rakennuksen lounaissivulle. Asuinhuoneistojen ja saunaosaston ympäri rakennuksen ulkokehällä kiertävät parvekekaistat. Atriumpiha jakautui pihan reuna-alueita kiertävään betonilaatoitettuun kulkuväylään ja tämän keskellä muodostuvaan oleskelualueeseen, jonne sijoitettiin muun muassa pihaleikkivälineitä ja kahluuallas.

Sisätilojen materiaalit

Vuoden 1990-1991 peruskorjaus tilattiin arkkitehti Pekka Ojoselta, joka oli aikaisemmin suunnitellut Suomen pankille lukuisia korjaussuunnitelmia sen eri kiinteistöihin muualla Suomessa. Ehojoki sai kuulla tästä myöhemmin ja koki tulleen syrjäytetyksi korjaussuunnitelmien tekijää valittaessa³⁸, josta valitti muun muassa SAFA:n luottamusvaliokunnalle. Tämä ei johtanut jatkotoimenpiteisiin, mutta tämän seurauksena Ehojoki ei luovuttanut alkuperäistä piirustusmateriaalia tai näiden kopioita tilaajan eikä uuden suunnittelijan käyttöön. Alkuperäisten arkkitehtisuunnitelmien osalta onkin rakennuksen omistajan arkistossa tallessa vain kaksi pääpiirustussarjaa, joihin on merkitty rakentamisaikaiset muutokset sekä osin uudempia muutoksia (ei kaikkia) julkisivujen, leikkausten ja pohjien osalta sekä julkisivujen ja pankkisalın osalta kivilaatoitusten mitoituspiirrokset. Muita erikoispiirustuksia eikä sisustussuunnitelmia ole Oulun konttorin osalta säilynyt. Myös vanha kuvamateriaali näiden osalta puuttuu, joten tässä esitetyt materiaalikuvaukset perustuvat Ehojen alustavaan rakennusselostukseen sekä myöhempiä muutossuunnitelmia vertailemalla paikan päällä tehtyyn havainnointiin. Vanhojen työmaakokouspöytäkirjojen perusteella on voitu todeta, että Ehojoki suunnitteli rakennukseen niin kiinto- kuin irtokalustuksenkin, mutta nämä molemmat on pääosin korvattu myöhempien muutostöiden yhteydessä.

Säilyneitä alkuperäisiä sisätilojen materiaaleja ovat muun muassa lattioiden ja seinien kiillotetut Ylämaan punaista kiveä olevat graniittipinnat aulatiloiissa pankkisalissa ja keskikäytävällä. Tälle alueelle on kuitenkin tehty merkittäviä muutoksia muun muassa vuosien 1990-93 peruskorjauksissa ja tarkkoja rajoja alkuperäisten pintojen, paikkausten ja laajennusten välillä on osin vaikea havainnoida.

³⁸ Ehojen kirje 8.2.1991 SAFAn luottamusvaliokunnalle ja pääjohtaja Rolf Kullbergille (Suomen Pankin Oulun arkisto)

Asiakastiloissa on ovissa käytetty messinkilevypinnoitusta (ns. arkkitehtipronssia) alkuperäisissä suunnitelmissa ja toteutuksissa, mutta myös muutostöissä samoja materiaaleja on edelleen käytetty ja uuden ja alkuperäisen rajaa on osin vaikea määrittää.

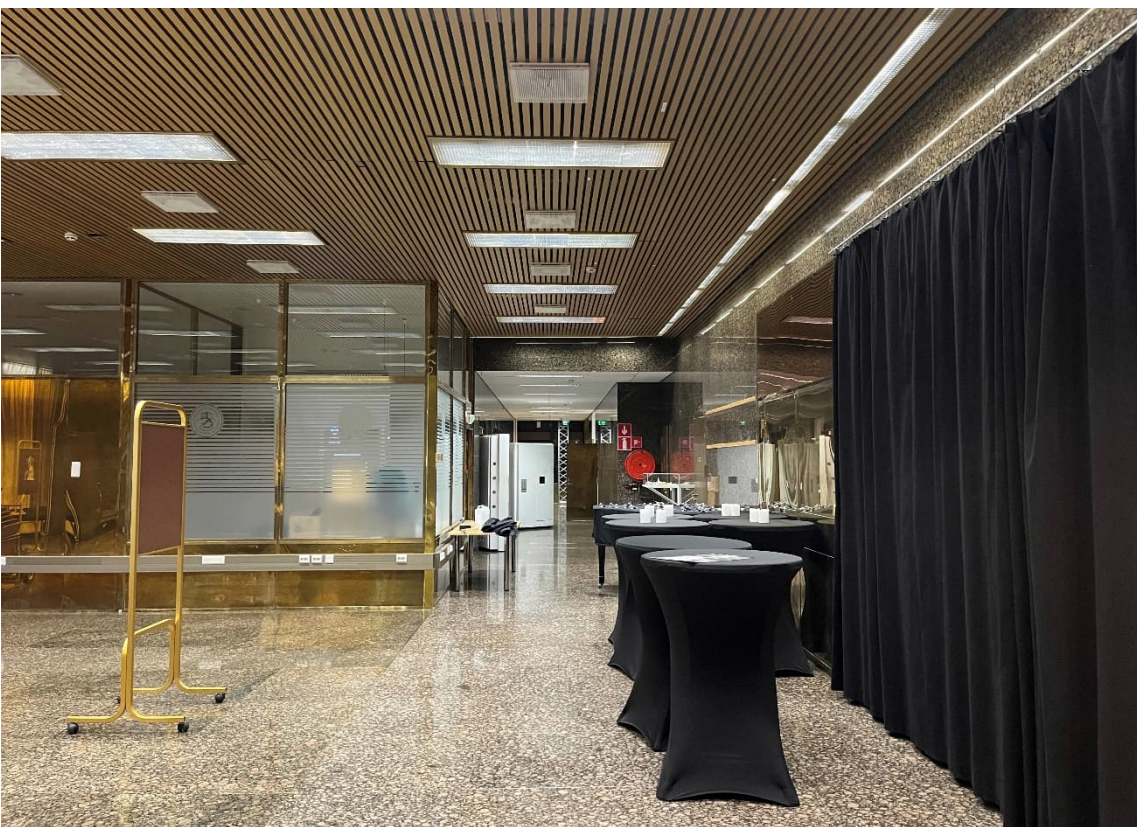
Alkuperäisiä säilyneitä pintoja ovat myös alakattojärjestelmän kuparin sävyyn eloksoidut metalliset Lock-säleet, joita käytettiin niin ulkotiloissa sisäänkäyntisyvennysten ja atriumpihan katoksissa kuin sisätiloissa aulan alueella ja asiakastilojen osalla sekä seinien punapyökkipanelointi entisissä johtajan tiloissa (materiaalia osin siirretty korjausten yhteydessä)

Ikkunat ovat ensimmäisen kerroksen osalla metalliprofiilirakenteisia 3-lasisia erityislasi-ikkunoita ja toisessa kerroksessa sisäpuolelta puurakenteisia ikkunoita, jotka ovat pitkälti säilyneet alkuperäisinä.

Rakenteet

Rakennus on perustettu teräsbetonianturoille ja sen kantavat ulkoseinä- ja pilari- ja palkkirakenteet on tehty teräsbetonista joko seinä- tai pilari- ja palkkirakenteena. Ulkoseinien luonnonkivilaattaverhoilu on kiinnitetty teräsbetonirunkoon rst-lattateräksin siten, että julkisivupinnan ja tausta eristeen väliin jää ilmara-ko. Toisen kerroksen julkisivut on verhoitu eloksoiduilla alumiinipontti-profiilirakenteilla, jotka ovat myös taustalta ilmastoitu. Toisen kerroksen osalla ulkoseinät on muurattu poltetusta 6” reikätiilestä. Rakennuksen välipohjat on tehty teräsbetonista osaksi palkkirakenteisina ja osaksi massiivisina. Lämpöeristeenä ulkoseinissä on käytetty 12,5 cm mineraalivillaa lujalevyllä verhoiltuna.

Vesikattorakenteet ovat puurakenteisia. Tasakattorakenteen pinnoitemateriaalina on käytetty kolmekerroksista huopaa. Asuntojen osalla huopakerrokset on pinnoitettu vielä 3 cm singelikerroksella.

↑ Näkymä entisestä pankkisalista keskikäytävää kohden.

↗ Keskikäytävälle avautuvat holviovet ovat alkuperäisiä ja käytävän puolella pinnoitettu messinkilevyillä.

→ Entisessä pankkisalissa olevat lasiseinät rajatut tilat (kuvassa johtajan huone) on lisätty peruskorjauksen 1990-91 yhteydessä.

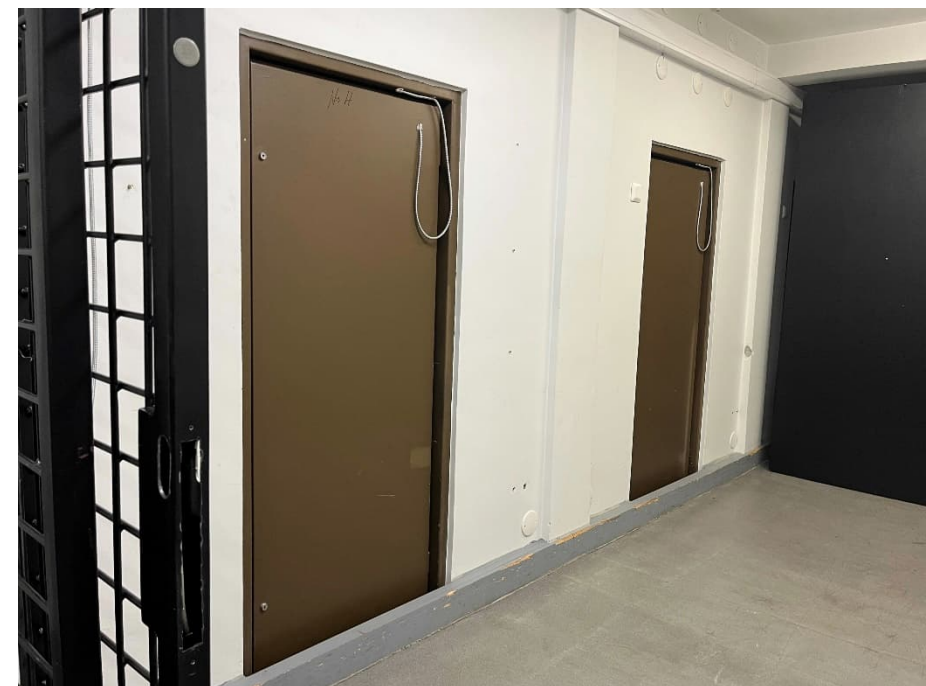
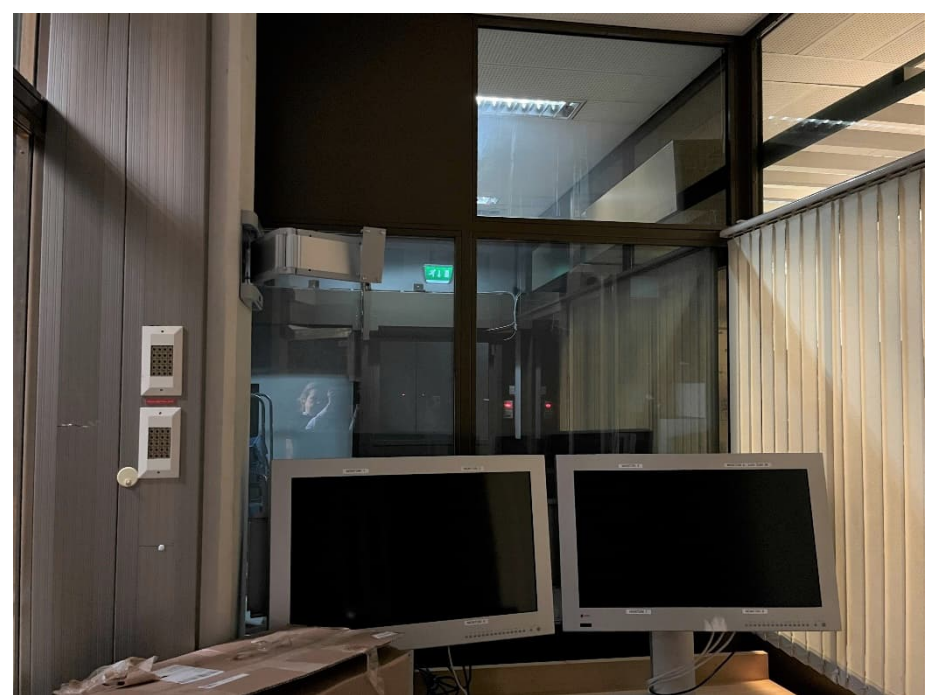

↑ Näkymä entisestä pankkisalista rahanlaskentatilaan. Ovirakenteet ja ikkunoiden sisäpuoliset turvaikkunat lisätty peruskorjauksen 1990-91 yhteydessä.

↗ Rahanlaskentatila uudessa käytössä. Seinien pystysuuntaiset punapyökkipaneelit ovat alkuperäiset, osittain peruskorjauksen 1990-91 yhteydessä siirretty ja uudelleen asennettu. Lattiapinta muutettu peruskorjauksen yhteydessä akryylibetonilattiaksi.

→ Pankkisalini ja keskikäytävän entisissä asiakaspalvelutiloissa seinissä olevat eri asennukset on siistitty messinkisin peitelevyrakentein.

↑ Lastauspihan Kajaaninkadun sisäänkäyntikäytävä, joka erotettu lastauspihasta peruskorjauksen 1990-91 yhteydessä

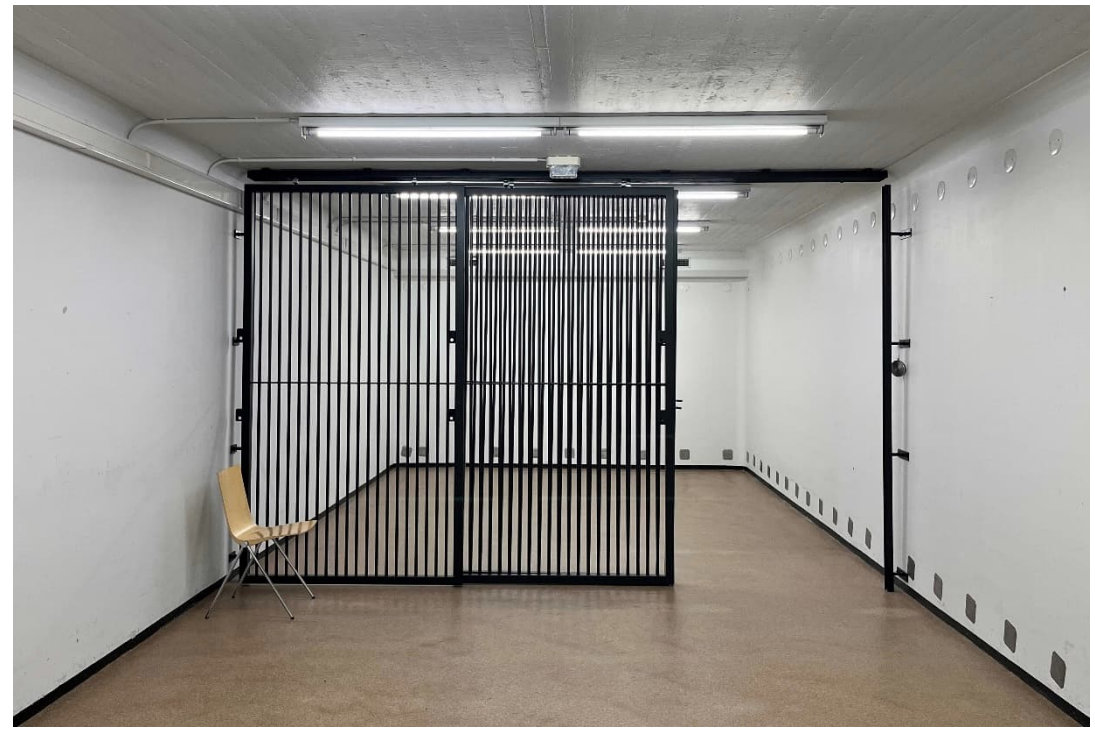
↗ Aulan yhteyteen peruskorjauksen 1990-91 rakennetuissa wc-tiloissa on pintamateriaalina vaalea marmorilaatta.

↗ Ensimmäiseen kerrokseen sijoittuva tarkkailutila.

→ Asiakaspalvelutilojen yhteydessä olevien holvien tila kuvattuna sisältä päin. Holveista väliseinät on poistettu vuosien 1990-91 peruskorjauksen yhteydessä.

↑Kellarikerroksen holvi uudessa käytössä näyttelytilana.

↑Kellarin holvitilan porrashuone, jossa vanha tasonostin on uusittu hissiksi ja lattiapinta päällystetty akryylibetonimassalla. Vanha lattiapinta on näkyvissä vielä portaan alla.

↗→ Kellarin holvien ovia ja kalteriväliseiniä.

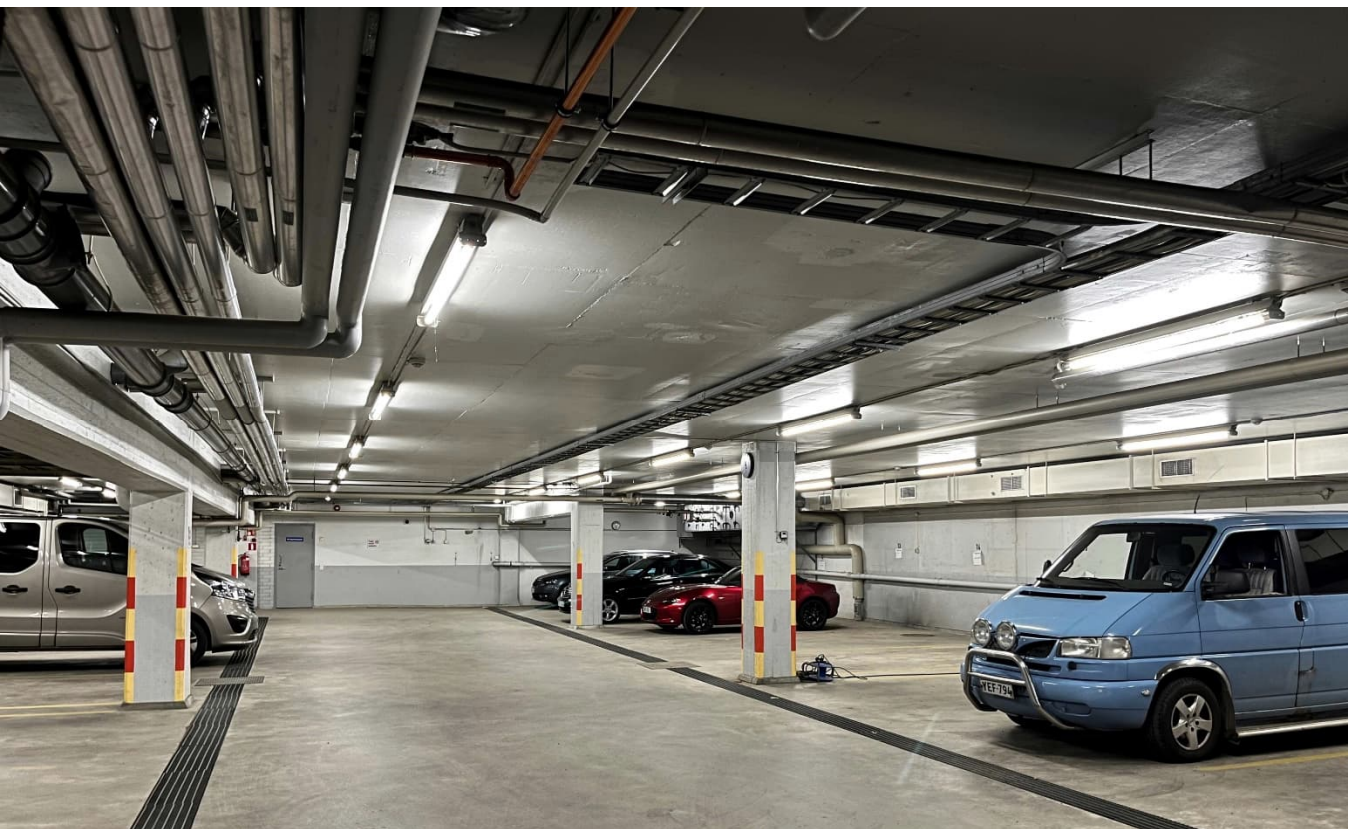

↑ Kellarikerroksen alle sijoittuvat öljy- ja vesisäiliörakenteet. Kuvassa vanha vesisäiliötila.

→ Kellarikerrokseen sijoittuva tekninen tila. Tilat on varustettu metalliritiläasennuslattioilla.

↑Pysäköintihalli. Alkuperäinen kulku tapahtui kuvassa keskellä näkyvän myöhemmin rakennetun peräseinän kohdalta.

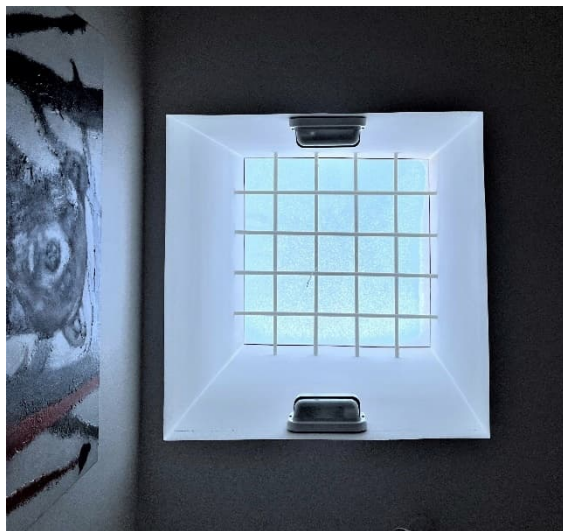
→→ Näkymä kellarikerrokseen käytävältä, jonka varrelle sijoittuvat asuintilojen aputilat, kuten huoneistovarastot (pikkukuva) ja pesutupa sekä teknisiä tiloja. Seinä- ja lattiapinnat sekä ovet ovat alkuperäisiä.

↑Porrashuoneeseen kuljetaan Torikadun sisäänkäynnin kautta. Välitasanteella on suuri ikkuna, josta on näkymä parvekkeen läpi vastapäiseen Kolmiotaloon.

↗Porrashuoneen ylätasanne, josta on käynti sosiaali- sekä neuvottelutiloihin (ent. asuinhuoneistot 2 kpl) sekä toisen kerroksen atriumpihalle, jonka kautta kulku asuntoihin tapahtuu.

↑Saunaosaston yhteydessä oleva neuvottelutila. Tilat on uusittu vuosien 1990-91 peruskorjauksen yhteydessä.

↗Kattoikkuna. Turvakalterit on lisätty kattoikkunoihin tiloissa, jotka muutettiin asuinkäytöstä pankin muihin toimintoihin (henkilöstöruokala 1993).

↗Johtajan asunto rakennuksen pohjoiskulmalla jaettiin ja muutettiin osin henkilöstöruokalaksi peruskorjauksen toisessa vaiheessa 1993. Tällä hetkellä tilat toimivat kokoustiloina.

→ Wc-tilan (1993) alkuperäinen ikkuna tuuletusluukkuineen.

→Ikkuna- ja parvekenäkymä rakennuksen luoteis-sivulla. Tila muutettu asuintilasta sosiaalitilaksi vuoden 1993 peruskorjauksen yhteydessä. Tällä hetkellä tilalle ei osoitettu erityistä käyttöä.

↓↓ Parvekenäkymä Franzénipuistoon päin.

5.5 Muutoshistoria

Suomen Pankin Oulun konttorin rakennuksessa tehdyt muutostyöt on dokumentoitu varsin kattavasti pankin omaan kiinteistöasiakirja-arkistoon, joka on siirtynyt rakennuksen omistajavaihdoksen myötä sen uuden omistajan haltuun. Näiden sekä Oulun kaupunginarkistossa säilytettävän rakennuslupa-aineiston perusteella on alle koottu listaus merkittävimmistä tehdyistä muutostöistä. Toisen kerroksen asuntojen sisätiloissa tehtyjä muutoksista ei ole arkistointimerkintöjä lukuun ottamatta huoneistojaakoja ja käyttötarkoituksen muutoksia koskevia toimenpiteitä. Asuntojen sisäpinnat on kuitenkin pääpiirteissään uusittu.

Alla luetellut muutokset on esitetty myös liitteenä olevissa säilyneisyys- ja muutoskaavioissa.

1985

Arkkitehti Pekka Ojonen laati muutosehdotuksen toimitilojen tilamuutoksista sekä turvallisuuskorjauksista.

1986

Ojonen suunnitteli 2. kerrokseen huoneistojaon muutoksen. Samana vuonna esitettiin laadittavaksi koko kiinteistön tiloja koskeva kokonaissuunnitelma, jonka laatijaksi Ojonen valittiin.

1990-1991 Peruskorjauksen 1. vaihe

Autohallille lisättiin uusi käyntiovi ja ajoluiska Torikadun puolelta ja vanhan kulkureitin tilalle rakennettiin varastotiloja.

Lastauslaituritilat Franzéninpolun varrella katettiin ja tilat muutettiin puolilämpimiksi. Kajaaninkadun varren kulkuaukkoon lisättiin ovet lastauslaiturille julkisivun linjaan ja lastausalueen lattiatasojen korkoja muutettiin.

1. kerrokseen tehtiin useita tilamuutoksia. Näistä merkittävimpiä olivat pohjoiskulman johtajan huoneen muutos rahanlaskennan tilaksi ja tätä myöten ristikoiden lisäys ikkunaseinälle sekä eteläsivun ruokalatilojen ja keittiön laajennus rahalajittelutilojen paikalle ja uuden ikkunan lisäys julkisivuun näille. Myös aulan asiakastilojen kassapistejärjestelyjä muutettiin rakentamalla alun perin avoimen pankkisalin tilalle huonetiloja muun muassa toimisto- ja neuvottelukäyttöön. Muun muassa ulatiloissa nykyisin sijaitsevat wc-tilat ovat tältä ajalta. Oviaukkoja holvituloihin laajennettiin ja messinkipintaiset keskikäytävälle avautuvat holviovat on lisätty tällöin.

Kellarikerroksessa tehtiin oviaukkomuutoksia ja muun muassa holveissa nykyisin sijaitsevat kalteriseinät ovat peräisin tältä ajalta.

Julkisivuun vaikuttava muutos tältä ajalta on asuntoihin johtavan Torikadun varrella sijaitsevan porrashuoneen sisääntulosyvennyksen muuttaminen osaksi tuulikaappia.

Toisessa kerroksessa tehtiin pienempiä asuntomuutoksia. Lisäksi Atriumpihalla sijainnut kahluuallas poistettiin käytöstä ja syvennys täytettiin. Altaan vanha sijainti pihalla on edelleen havaittavissa talviaikaan, sillä pihakannen lämmitystä ei laajennettu täytettävän kahluualtaan kohdalle.

Peruskorjaussuunnitelmissa esitettiin Kajaaninkadun varteen sisäänkäyntisyvennyksen pilareiden väliin pinnakaltereita törmäyssuojiksi, mutta rakennuslautakunta ei hyväksynyt ratkaisua, eikä korvaavia suojauksia vielä tässä vaiheessa rakennettu.

↑Atriumpihalla vanhan vesialtaan paikka näkyy kohdassa, jossa ei ole sulatusta.
 ↗Torikadun vastaisella julkisivulla oleva tuulikaapiksi muutettu sisäänkäyntisyvennys (muutos 1991) sekä rahanlaskennan tilan ikkunan eteen 2012 lisätyt turvapollarit viheral-
 taineen.

1992-1993 Peruskorjauksen 2. vaihe

Vain 9 kuukautta ensimmäisen peruskorjausvaiheen valmistuttua, todet-
 tiin tehty muutokset riittämättömiksi ja uudet tilat monin paikoin liian ah-
 taiksi. Suomen Pankin johtokunta päätti tilata Ojoselta uudet luonnokset,
 jossa ilmenneet ongelmat ratkaistaisiin ja kokouksessa 16.6.1992 päätet-
 tiin toisen vaiheen toteutuksesta.

Ruokailutila ja keittiö siirrettiin ensimmäisestä kerroksesta toiseen kerrok-
 seen rakennuksen pohjoiskulmalle entisen johtajan asunnon sekä osin vie-
 reisen Kajaaninkadun varrelle sijoittuvan asunnon alalle. Porraskäytävään
 avautuvien asuntojen tiloihin rakennettiin uuden sosiaalityötilat, siten että
 naisten sosiaalityötilojen läpi järjestettiin myös käynti ruokailutiloihin. Raken-
 nuksen lounaissivulla sijaitsevat saunatilat uusittiin ja tilajakoa muokattiin
 siten, että tänne lisättiin tilat myös uusille neuvottelutiloille ja laajemmalle
 varastohuoneelle.

Ensimmäisessä kerroksessa poistuvien keittiön ja ruokailutilan paikalle si-
 joitettiin työtilat lähtevälle ja saapuvalle tavaraliikenteelle. Samoin aulan
 pankkisalitilassa väliseinärakenteita edelleen muutettiin, poistamalla osa
 työhuoneista ja muuttamalla se laajemmaksi esikäsittelytilaksi.

Autohalliin lisättiin uusi teräspalkisto- ja pilarirakenne Torikadun puolei-
 selle sivulle ylemmän kerroksen uuden työtilan kuormia kannattelemaan.

Vesikatolle lisättiin uusi ilmanvaihtokonehuone porrashuoneen päälle ja
 keittiötilan kohdalta poistettiin kattoikkuna. Tässä yhteydessä uusittiin
 myös katon pintarakenteet.

2003

Rakennuksen jäähdytyslaitteistot sekä sähkötöitä uusittiin insinööritoimis-
 tojen Mäenpää sekä Pöysälä & Sandberg suunnitelmien mukaan.

Sekä ensimmäiseen että toiseen kerrokseen kohdistettiin pienempiä tila-
 muutoksia muun muassa ovimuutoksina.

↑Lastauspihan kattamisen yhteydessä toteutettu kattoikkuna (muutos 1991).

↗Pääsisäänkäynnin eteen vuonna 2009 lisätyt törmäyssuojapollarit.

↗↗ Kellariholvien porrashuoneen tasonostimen muutos hissiksi 1991 aiheutti vanhan portaan loveamisen.

2004

Ilmanvaihtokoneet 1. kerroksen iv-tilassa uusittiin ja tänne lisättiin uusi huolto-ovi rakennuksen lounaisjulkisivuun. Rakennukselle lisättiin myös uusi huoltoporras kellarikerroksesta iv-konehuoneeseen. Muutossuunnitelmat tehtiin samojen suunnittelijoiden toimesta kuin edellisenä vuonna toteutetut muutokset.

2005

Vanhan pääsisäänkäynnin osalle tehtiin kunnostus- ja muutostöitä, siten että tuulikaappi jaettiin kahtia ja näin yhdessä aulan tilamuutosten kanssa muodostettiin uusi poistumisreitti ensimmäisen kerroksen toimistotiloista. Suunnittelijan näissä muutostöissä toimi Insinööritoimisto Mäenpää & Pöysälä.

2009

Kajaaninkadun pääsisäänkäynnin etureunan linjaan lisättiin rst-rakenteiset törmäyssuojapollarit taustalle jäävän julkisivun ikkuna- ja lasi ovirakenteiden kohdalle. Uusia pollareita sijoitettiin kadun varteen yhteensä 13 kappaletta. Kukin pollari on halkaisijaltaan noin 300 mm ja korkeudeltaan noin 1200 mm.

2010

Vanhat lauhduttimet purettiin autohallin katolta ja korvattiin uusilla liuosjäähdyttimillä.

2012

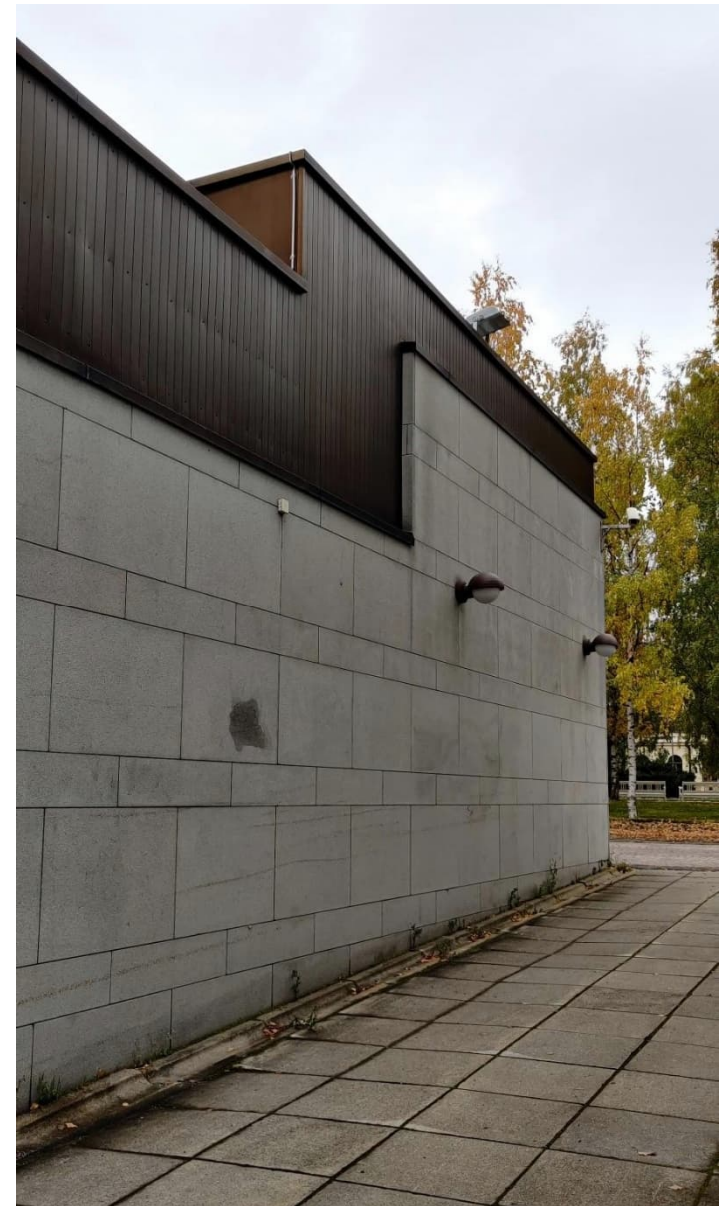
Torikadun puolelle rahanlaskentatilan ikkunoiden edustalle lisättiin törmäyssuojapollarit. Nämä ovat rakenteeltaan pitkälti vuonna 2009 Kajaa-ninkadun puolelle lisättyjen pollareiden mukaiset. Torikadun puolella pollareille lisättiin raudoitettu betoniperustus, jonka kadun puoleiseen reunaan lisättiin viherallas pollareiden näkösuojaksi. Torikadun puolella pollareiden korkeus on 1890 mm. Vanhojen suunnitteluasiakirjojen mukaan pollareissa käytetyn teräksen vahvuus on 12,5 mm ja näin yksittäisen pollarin painoksi muodostuu lähes 200 kiloa (189+8 kg).

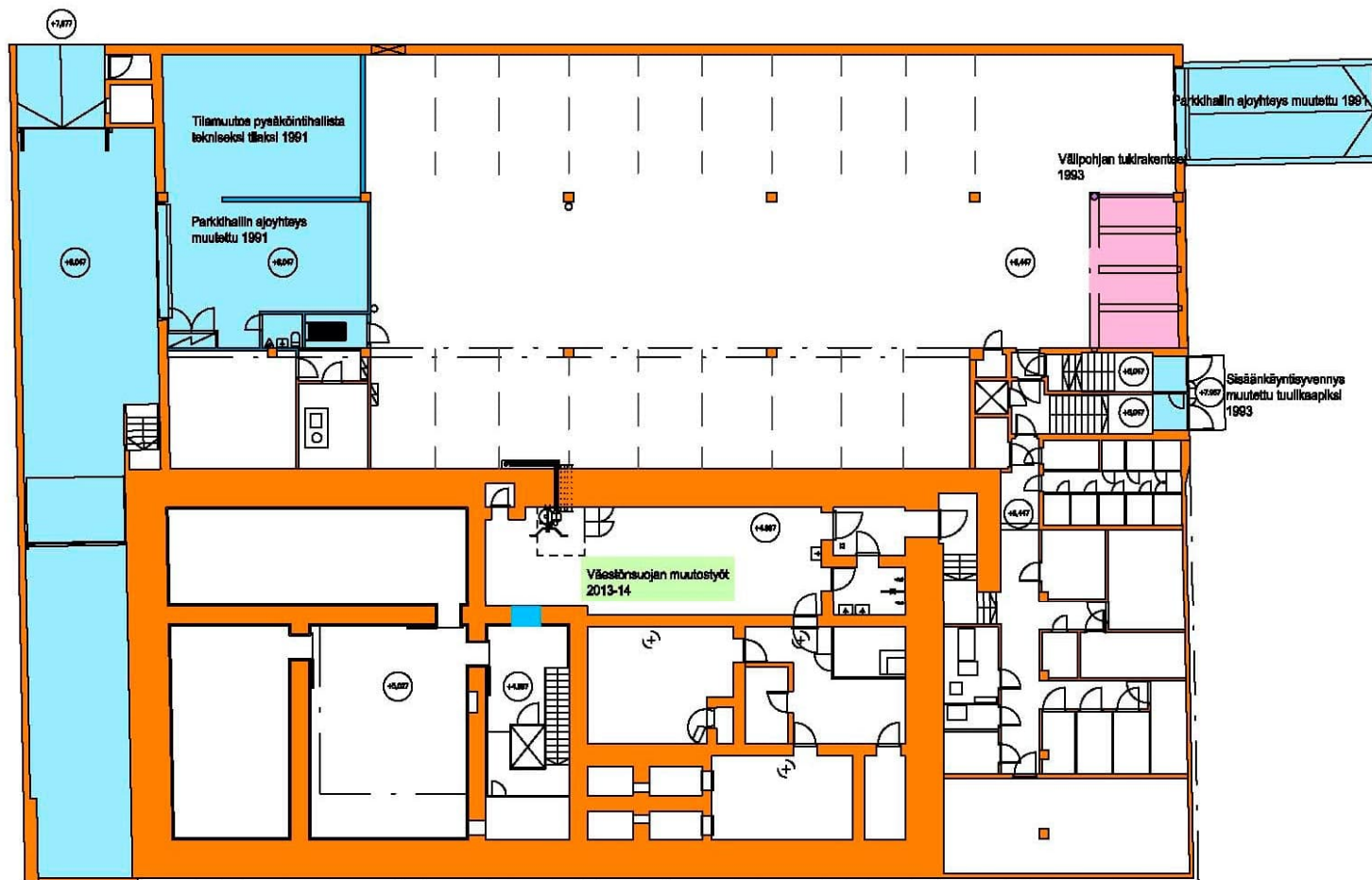
2013

Olemassa olevan väestönsuojan VVS S3 suojamuutos, muuttamalla nykyisen toiminnallisen suojan suojahuone varsinaiseksi S1-luokan suojatilaksi.

Seuraavilla sivuilla on rakennuksesta esitetty periaatteelliset säilyneisyyskaaviot. Kaaviot on toteutettu ajantasaisten nykytilannepohjapiirrosten ja julkisivukuvien päälle värikoodeilla. Kuviin on merkitty tärkeimmät alkupe-
räisinä säilyneet rakenteet tai tilat sekä huomattavimmat muutostyöt. Muutostöiden sisältö ja ajankohta on määritetty Suomen Pankin Oulun konttorin piirustusarkiston vanhan suunnitteluaineiston ja paikan päällä tehdyn havainnoinnin perusteella.

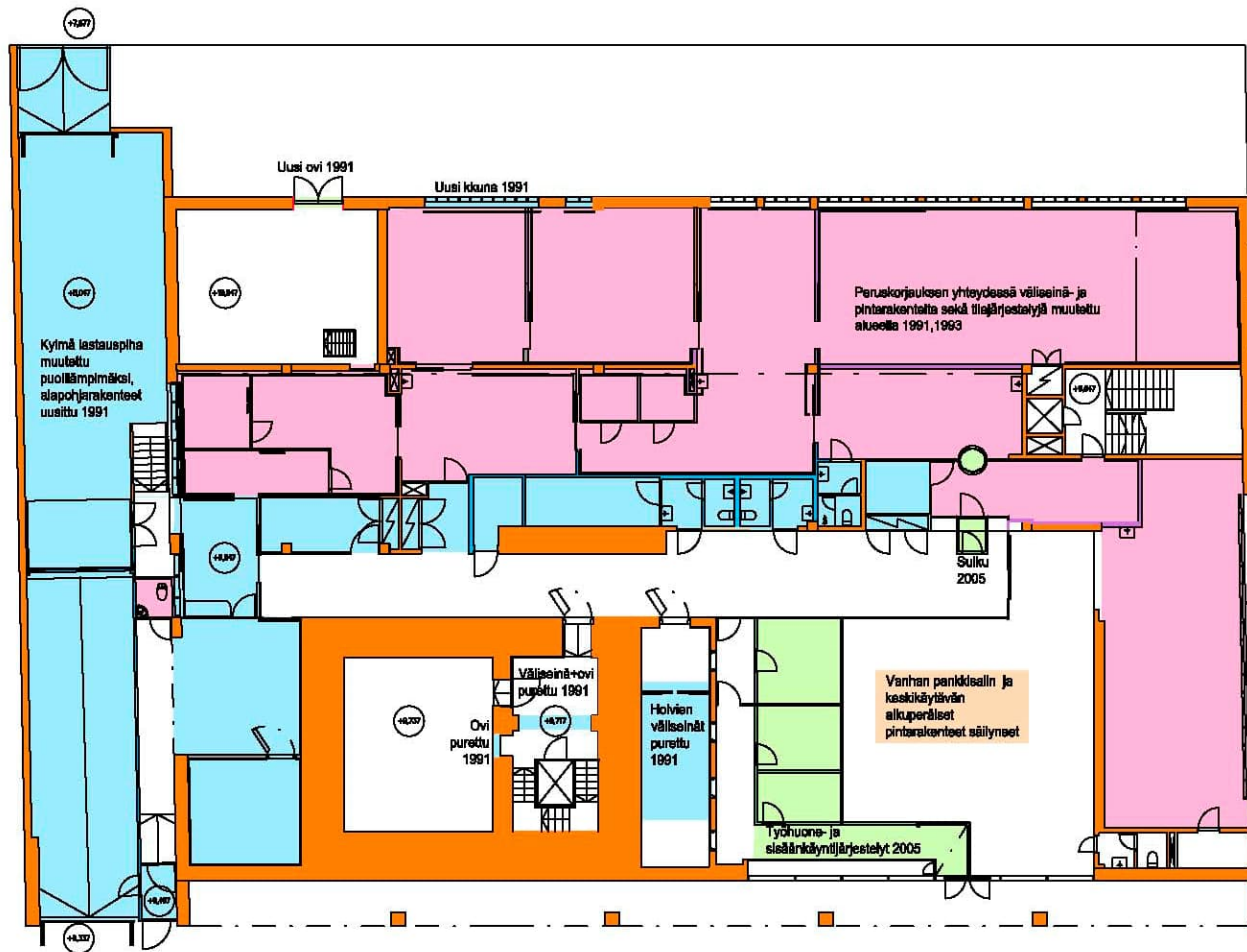
↗ Lastauspihan alkuperäistä graniittilaattapintaista muurirakennetta ja vuoden 1991 peruskorjauksen yhteydessä lisättyä, hieman sisäänvedettyä uutta metalliprofiilipintaista seinärakennetta.

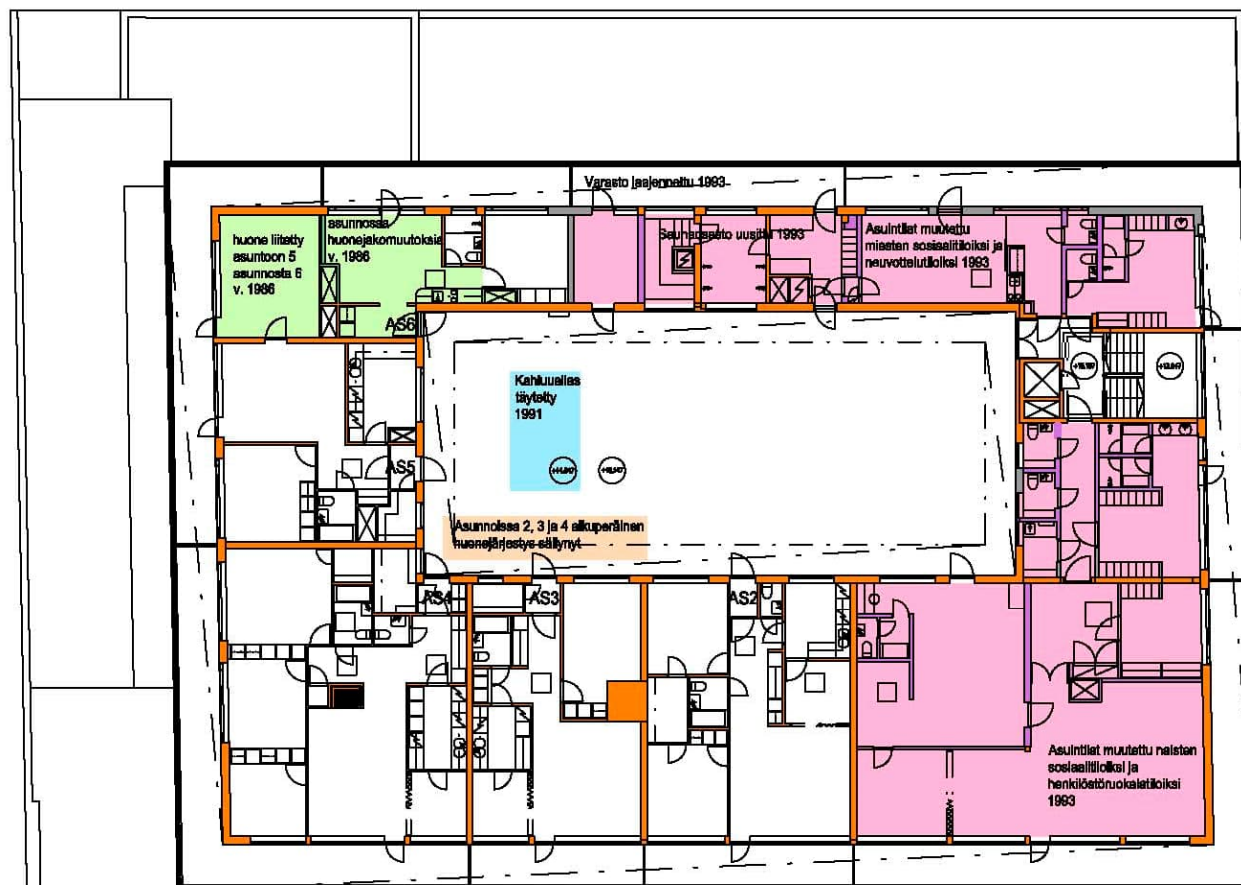
- säilyneet alkuperäiset tilat/rakenteet
- muutetut tilat/rakenteet v.1990-91 (peruskorjaus, vaihe 1)
- muutetut tilat/rakenteet v.1992-93 (peruskorjaus vaihe 2)
- muut muutostyöt

Kellarikerros

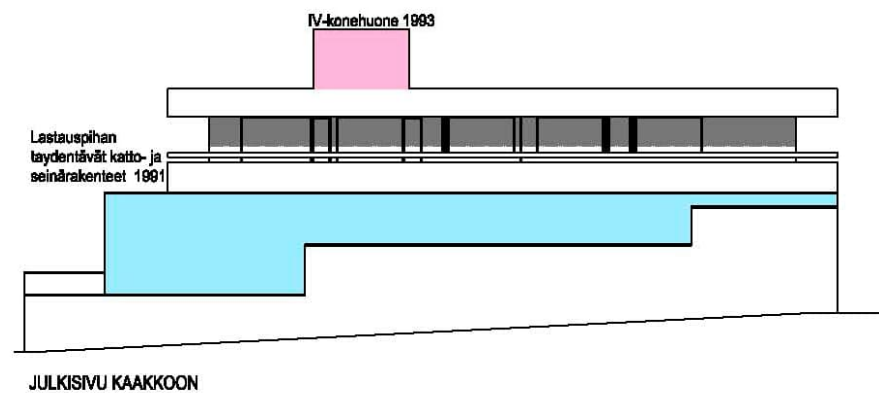
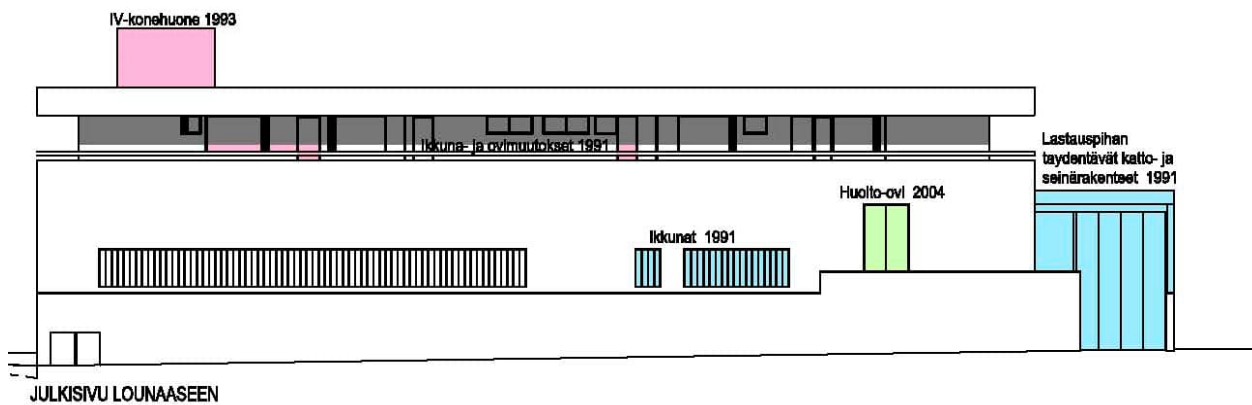
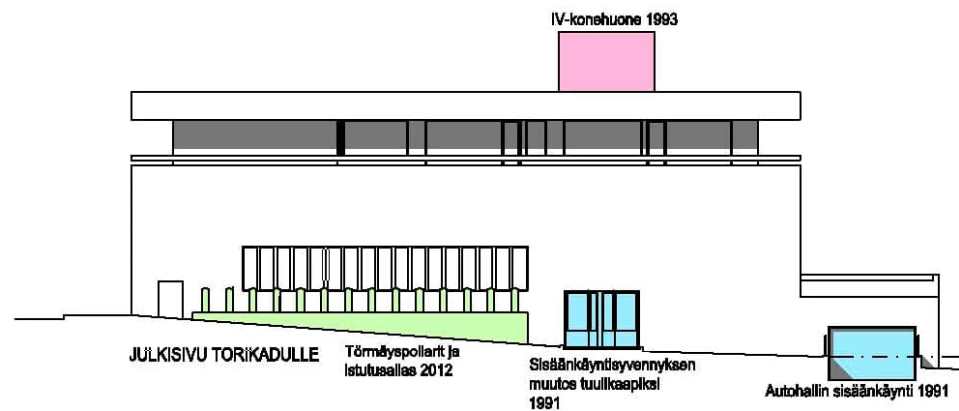
- säilyneet alkuperäiset tilat/rakenteet
- muutetut tilat/rakenteet v.1990-91 (peruskorjaus, vaihe 1)
- muutetut tilat/rakenteet v.1992-93 (peruskorjaus vaihe 2)
- muut muutostyöt

1. kerros

- säilyneet alkuperäiset tilat/rakenteet
- muutetut tilat/rakenteet v.1990-91 (peruskorjaus, vaihe 1)
- muutetut tilat/rakenteet v.1992-93 (peruskorjaus vaihe 2)
- muut muutostyöt

2. kerros

Julkisivut

5.5 Suomen Pankin kaupunkikuvalliset lähtökohdat

Vuonna 2016 laaditussa Oulun modernin rakennuskannan inventoinnissa sekä MRKY2015 selvityksessä Suomen Pankin rakennus on määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi, kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi rakennukseksi. Inventointien mukaan Suomen Pankin rakennukselle on merkitty rakennushistorialliset, taiteelliset ja visuaaliset arvot sekä säilyneisyysarvot. Pankkirakennus sijaitsee Museoviraston määrittelemällä valtakunnallisesti merkittävällä rakennetun kulttuurihistorian alueella ”Oulun vanhan monumentaalikeskus ja Franzénin puiston alue”. Lisäksi rakennus näkyy sen eteläpuolelle sijoittuvalle Kaupunginojan varren puistovyöhykkeelle sekä Oulun rantakorttelien julkisen kaupunkitilan alueelle, jotka molemmat ovat myös Museoviraston listalla.

Kajaaninkadun eri suunnilta sekä Franzénin puistosta päin tarkasteltuna Suomen Pankin talo on sovitettu sekä räystäs- että julkisivulinjoilta

ympäröivään kaupunkirakenteeseen. Tämä on varmistettu aikanaan kaavamääräyksiin tontille tehdyn kaavamuutoksen yhteydessä. Tässä Kajaaninkadun puoleinen julkisivulinja tuli sovittaa samaan linjaan viereisen Franzénin talon kanssa ja kattolinja Franzénin talon räystäslinjan mukaisesti. Suomen Pankintalo jääkin näin matalammaksi kuin viereiset vanhemmat rakennukset. Kajaaninkadulla Suomen pankin julkisivussa on havaittavissa jatkuvuus myös sisäänkäynnin syvennyksen kattolinjan ja Franzénin talon muuratun ensimmäisen kerroksen välillä.

Kaupunginojan suunnalta eri puistovyöhykkeiltä tarkasteltuna kattolinjoissa ja kerroskorkeuksissa on ympäröivässä kaupunkirakenteessa enemmän vaihtelua ja näin yhteen sopivaa linjaa ei tältä suunnalta tarkasteltuna Suomen Pankilla suhteessa ympäristöön ole. Julkisivut Franzéninpolun ja Asemakadun suunnalla muodostuvatkin matalampien huoltotilan ja pysäköintihallin massojen sekä näihin liittyvien huoltopihamaisten katutilojen myötä sekundaarisiksi.

↑ Näkymä Franzéninpolulle Asemakadulta.

↗ Näkymä Torikadulta etelään Lyseon edustalta.

→ Näkymä Torikadulta Kaupungintalon suunnalta.

→ Näkymä Madetojan puistosta.

6. SÄILYNEISYYS

Suomen pankin Oulun konttorirakennus on sekä ulkoasultaan että julkisivuiltaan säilynyt suurelta osin alkuperäisen mukaisena. Niin toiminnalliset kuin materiaaliuutoksetkin ovat olleet Tori- ja Kajaaninkaduille suuntaavien pääjulkisivujen osalta melko vähäisiä ja alkuperäisen suunnitelman mukaisten ratkaisujen voidaan katsoa säilyneen hyvin. Tehdyt muutokset ja lisäykset istuvat pääosin luontevasti alkuperäisiin suunnitteluratkaisuihin. Vuosien varrella tehdyissä korjauksissa ja muutoksissa on pyritty käyttämään alkuperäisen mukaisia rakennusmateriaaleja ja ratkaisuja. Näkyvimpiä ja alkuperäisestä hengestä poikkeavia muutoksia julkisivujen osalla on massiivisten törmäyspollareiden lisäys pääsisäänkäynnin ja Torikadun julkisivun edustalle sekä Torikadun julkisivun osalla porrashuoneen

sisäänkäyntisyvennyksen muutos tuulikaapiksi ja autohallin sisäänkäyntiluiskan ja -oven lisäys tänne. Myös ensimmäisen kerroksen ikkunoihin

aulatilan ja rahanlaskentatilan osalla lisätyt kalterirakenteet ovat muuttaneet julkisivunluonnetta.

Sisätiloissa muutoksia on ollut enemmän, erityisesti ensimmäisen kerroksen vanhan pankkisalin ja tähän liittyvien tilojen osalla. Näissä alkuperäisiä materiaalityratkaisuja on jatkettu muun muassa aulan messinkipinnoitteisten sisä- ja holviovien kuin seinä- ja lattian graniittilaatoitusten ja alakaton metallisälekaton osalla. Alkuperäisten sisustussuunnitelmien puuttuessa muutostöiden myötä tulneiden ja alkuperäisten pintojen rajoja on osin vaikea erottaa.

Kellarikerroksen holvitilojen osalla alkuperäinen tilajako on säilynyt ja muutokset ovat vähäisiä.

Toisen kerroksen asuntojen alkuperäisiä tilajakoja on säilynyt kolmessa Kajaaninkadun varteen sijoittuvassa asunnossa. Kahden asunnon välillä rakennuksen eteläkulmalla on huonejako muutettu makuuhuoneen siirrolla osaksi viereistä huoneistoa. Loppujen kolmen asunnon osalla muutokset ovat tulleet paitsi tilajako- myös käyttötarkoituseroiksi.

Tärkeimmät muutokset on esitetty erillisissä säilyneisyys- ja muutospohjakaavioissa.

7. YHTEENVETO

Suomen Pankin rakennusta voidaan pitää hyvin säilyneenä ja edustavana esimerkkinä toteutusaikansa tyyppillisestä rationalistisesta arkkitehtuurisuuntauksesta. Vaikka siihen on ajan kuluessa tehty lukuisia muutoksia niin sisä- kuin ulkotiloissa, on rakennuksen alkuperäinen hahmo, materiaaaliratkaisut ja julkisivusommitelmat kuin myös monin osin sisätilat säilyneet alkuperäisinä tai sen mukaisina muutosten ollessa luontevia. Rakennus on myös näyttävä edustaja arkkitehti Ehojoen pitkän ja tuottoisan uran 60- ja 70-lukujen suunnittelukohteiden tyylistä, ollen yksi hänen merkittävimpiä töitään.

Rakennus on myös tärkeä osa Suomen Pankin historiaa. Se edustaa aikakautta, jolloin Suomen Pankki rakennutti ahkerasti uusia edustavia maakuntakonttoreita; lisääntyvän rahaliikenteen ja samalla ennakoitavien turvallisuushkien myötä tarve moderneille edustaville pankkitiloille ja rakenteellisesti kestäville holveille oli suuri. Rakennuksen tila- ja materiaaaliratkaisut kuvastavat tätä, edustaen samalla omaa rakennustyyppiä, joka näiden pankkirakennusten rakentamisen myötä syntyi.

Kaupunkikuvallisesti Suomen Pankki täydentää valtakunnallisesti merkittäväksi arvoitettua Franzénin puiston ja vanhan monumentaalikeskuksen aluetta, asettuen osaksi puistoa reunustavia arvorakennuksia, sen eteläkulmalle. Tyyliltään se luo kontrastin lähiympäristön huomattavasti vanhempiin rakennuksiin, mutta asemakaavan määräysten myötä rakennuksen julkisivu- ja räystäslinjat noudattavat Kajaaninkadun ja puiston suunnalla viehteisten rakennusten linjoja. Näin pankkirakennus onnistuu osaltaan muodostamaan tasapainoisen ja yhtenäisen katutilan puistoa reunustamaan.

Alkuperäisen mukaisen toiminnan lakattua rakennuksessa ja sen päädyttyä uudelle omistajalle, on tiloille etsitty uudenlaista käyttöä. Näyttely- ja tapahtumatilatoiminta on osoittanut, että käyttöä voidaan kehittää tilojen ehdoilla ja nämä soveltuvat yllättävän hyvin uusiin käyttötarkoituksiin. Tulevaisuudessa voikin olettaa, että mahdollisesti tehtävät muutokset saadaan sopimaan luontevasti rakennuksen alkuperäiseen luonteeseen ja voivat osaltaan myös palauttaa sitä muun muassa pollareiden poistolla.

8. LÄHDELUETTELO

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia III*. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1975

Hautala, Kustaa. *Oulun kaupungin historia IV*. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu 1976

Julku, Kyösti (toim.). *Valkean kaupungin vaiheet, Oulun historiaa*. Gummerus Oy, Jyväskylä 1987

Kuusterä, Antti; Tarkka, Juha. *Suomen Pankki 200 vuotta, keisarin kassasta keskuspankiksi, osa I*, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2011

Kuusterä, Antti; Tarkka, Juha. *Suomen Pankki 200 vuotta, parlamentin pankki, osa II*, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2012

Manninen, Turo. *Oulun kaupungin historia VI*. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 1995

Neuvonen, Petri (toim.). *Kerrostalot 1880-2000*. Rakennustieto Oy, Tampere 2006

Niskala, Kaarina; Okkonen, Ilpo. *Oulun Graadi, 350 vuotta asemakaavotusta*. Kirjapaino Kaleva, Oulu 2002

Standertskjöld, Elina. *Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1960-1980*, Rakennustieto Oy, Viro 2011

Sanoma- ja aikakauslehdet

Helsingin Sanomat, 5.8.1998: *Muistokirjoitus: Aarne Ehojoki*

Arkkitehti, 1960/10-11

Arkkitehti, 1972/3

Selvitykset ja inventoinnit

Arvokkaita alueita Oulussa, osa I, Oulun kaupungin keskusvirasto/ Suunnittelupalvelut Aluesuojeluryhmä Oulun kaupunkisuunnittelu. Sarja A 134, Oulun kaupungin painatuskeskus

Arvokkaita alueita Oulussa 2015 – keskeinen kaupunkialue, Oulun kaupungin yleiskaavoitus. Oulun kaupunkisuunnittelu. Sarja A219.

Kallio-Seppä, Titta. Oulu-Uleåborg Kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys, Museovirasto rakennushistorian osasto, 2007

Oulun keskusta-alueiden kaupunkikuvaselvitys, Eriksson arkkitehdit Oy, Destia, 2012

Oulun kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, inventointi 1978-1983, Oulun rakennussuojelukohdeita selvittävä toimikunta, Oulun kaupunki 1986

Oulun moderni ruutukaavakeskusta. Modernin rakennuskannan inventointi 2016, Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut, Oulu 2016

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 Oulu, päivitysinventointi, Pohjois-Pohjanmaan liitto

Puurunen, Hannu; Martikainen, Eeva. *Suomen Pankin toimitalo, Mikkeli, Rakennushistoriaselvitys*. Lapinlahti 2018

Takala, Timo. *Franzénin puisto – katsaus puiston historiaan*, Aalto yliopisto, teknillinen korkeakoulu maisema-arkkitehtuurin harjoitustyö, 2011

Turun lähiöiden suunnittelijat ja arkkitehtoniset erityispiirteet, Ympäristö- ja kaavoitusvirasto, Yleiskaavatoimisto, Turku 2012

Sähköiset lähteet

www.helda.helsinki.fi/, Suomen Pankin julkaisuarkisto, ylläpitäjä Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto Helda; Eduskunnan pankkivaltuusmiesten kertomukset vuosilta 1960 ja 1969

www.kartta.ouka.fi, Oulun kaupunki, karttapalvelu

www.kartta.paikkatietoikkuna.fi, Maanmittauslaitos, ortokuva-aineisto

www.rky.fi, Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen luettelo

www.wikipedia.com/Suomen_Pankki

Piirustusaineisto

Suomen Pankin Oulun konttorin piirustusaineisto rakennuksen omistajan arkistossa.

Valokuva-aineisto

Pohjois-Pohjanmaan museon kuvakokoelmat, Uuno Laukan kuva-arkisto

Suomen Pankin arkisto

valokuvaaja Veikko Sarkkisen kuvakokoelmat

Arkkitehtitoimisto Laatio Oy (kun kuvalähdettä ei ole mainittu)